



**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE  
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

**ANUL I • NR. 40 • 19 OCTOMBRIE 1990**

• DOSAR „22” : Vom avea o televiziune independentă ? Contribuții de Pavel Câmpescu, Ștefana Steriade, Sorin Dumitrescu, Bedros Horasangian, Iosif Naghiu, Ihor Lemnij, Cezar Tabarcea, Marilena Rotaru, Dan Grgore, Vartan Arachelian, Gh. I. Mitrofan, Ion Rațiu, Stelian Tănase, Andreea Pora, Horațiu Pepine și alții • Raport al Grupului pentru Dialog Social și al Comitetului Helsinki pentru România asupra evenimentelor din 13–15 iunie 1990. Cronologia zilei de 13 iunie • LOGOSUL ZIDIRII. Simpozionul „Spațiul eclezial ca loc interior și expresie a tradiției” (BRĂILA, 6–8 octombrie) • Este tratabilă HOMOragia ? Semnează : Doru Mărgineanu •

## PROVOCAREA

Odată cu venirea la putere a lui GORBACIOV, Europa încheia (fără să stie încă) o lungă perioadă de hibernare. Un secol împuținat în anii intra-n metastază. Un secol ce a început cu un alt eveniment rusesc : osaltul Palatului de iarnă. Pentru Europa, al XX-lea a fost cel mai urât secol după ciuma neagră. Prin anii '50, partea congelată speră într-o minună. Dar evenimentele de la Budapesta (octombrie '56) și ridicarea zidului de la Berlin (cinci ani mai târziu) au consfințit faptul că există o împărțire între Mari. Era clar că eliberarea nu poate veni decât din interior. Orice speranță legată de o debarcare în stil „Normandia” era un basm sinucigaș. Tânările după primăvara de la Praga au stopat încă o dată dezvoltările apărute-n lumea postbelică. Fusese o încercare de sus în jos (osemanătoare cu cea a lui Gorbaciov de astăzi), de a tine pasul, de a nu ieși complet din istorie. Invazia a întinzat cu 20 de ani procesul democratic, reîntorcerea la viață. Dacă aparatul bolșevic nu a fost pregătit, știind că orice transformare înseamnă pierdere sa, se poate spune că nici Occidentul nu a fost pregătit să suporte atunci reintregirea Europei.

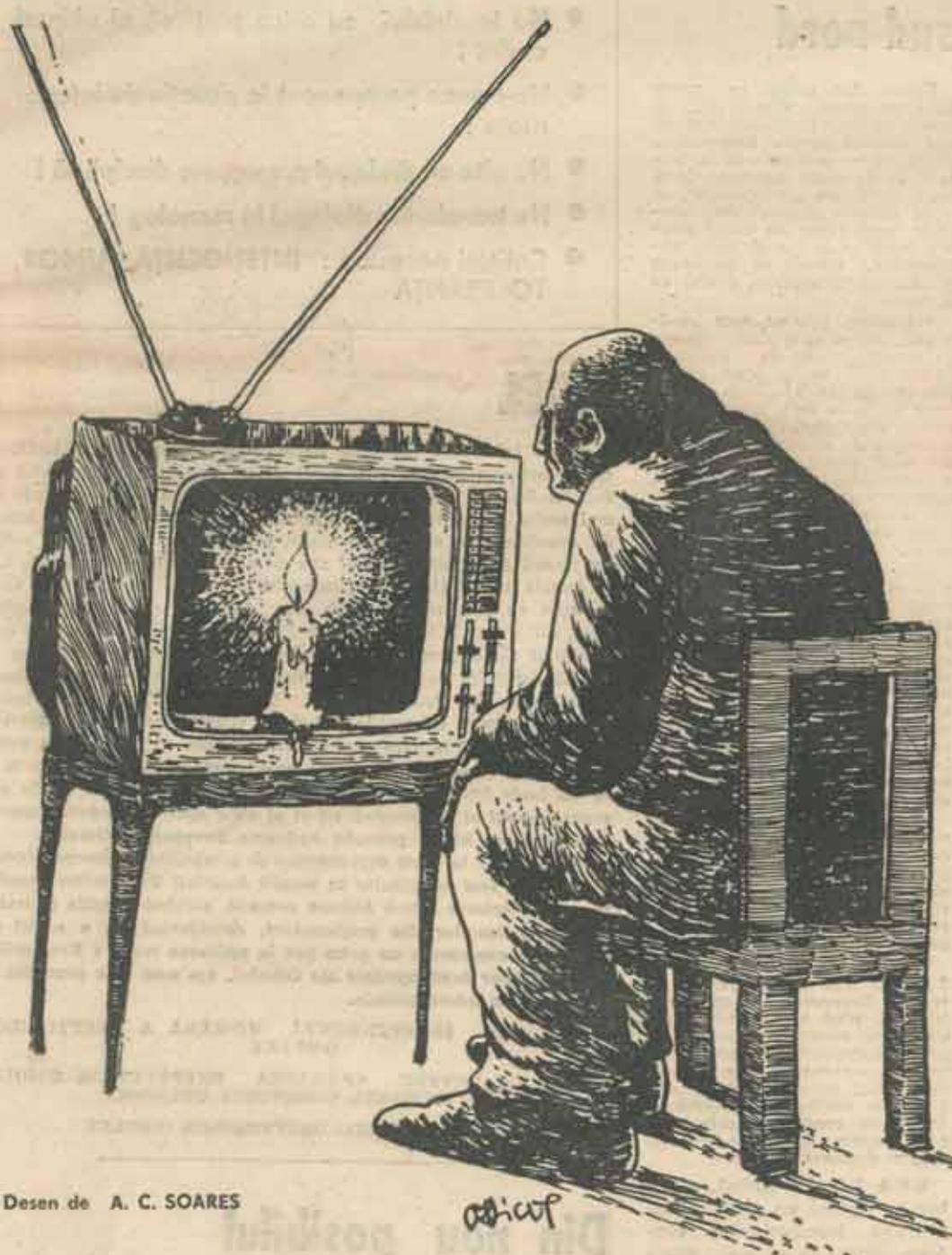
GORBACIOV este un personaj controversat. Extrem de mediatic, el ocupă prima pagină, confisca primele stiri ale emisiunilor de news, este popular. Mai ales în afara granitelor U.R.S.S. A reușit desprindererea ultimului Imperiu dintr-un cincin istoric care ar fi dus la dezastru, fără să se poate spune însă că pericolul a dispărut definitiv. Venit la putere după un sir de septuagenari, Brejnev, Andropov, Cernenko, lansat pe scenă politică internațională cu un an mai devreme, 1984, după un „turneu de șarm” în Anglia, cariera sa a rămas sub același siglă de contrast. Recunoașterea occidentală este dublată de o contestație internă crescândă. Așa se și explică de ce recentul premiu Nobel pentru pace a fost primit cu destulă indiferență în U.R.S.S.

U.R.S.S. trece prin cea mai profundă criză din istoria sa. Scăderea popularității liderului de la Kremlin nu este un indicator prea precis, dar indică totuși eșecul programului de reformă, sau mai curind lipsa unui program. Cauza : zig-zagul continuu în plan economic și tendințele centrifuge ale republikilor unionale. La ultimul congres P.C.U.S., GORBACIOV părea să-și încheie cariera. Atât reformatorii, care-l atacaseră pentru concesiile făcute dogmatiștilor, cât și conservatorii, care-l acuzaseră că ar distrug „cuceririle revoluționare”, „opera lui Lenin”, au refuzat să-și ia răspunderea guvernării, și nu și-au asumat riscul de a-i găsi un înlocuitor. Un contracandidat pentru nr. 1 nu există astăzi. Sub o formă sau alta toți au înțeles că trecutul trebule aruncat la „groapa cu gunoi a istoriei”. În ciuda repetatelor replieri pe plan internațional care jignesc pretențiile de supraputere, în ciuda faptului că viața cotidiană a cetățeanului nu s-a schimbat prea mult și că structurile bolșevice sunt în dispozitiv, PERESTROIKA rămâne singura strategie a supraviețuirii.

Și pentru Europa. Așa se explică suportul puternic acordat de Occident lui GORBACIOV. Occidentul susține evident ieșirea din comunism din U.R.S.S., și pacificarea acestui univers, sursa tuturor crizelor de o jumătate de secol, o amenințare continuă a libertății și prosperității celorlalți.

După Tien An Men metamorfoza sovietică risca să înghețe. Legea represaliilor de la Beijing : vine o zi cind reformele economice trebuie să se regăsească în instituțiile politice. Episodul Tien An Men risca să piardă și PERESTROIKA. Episodul Tbilisi certifică amenințarea. Situația părea fără ieșire, inițiativele blocate. Controofensiva celor care întineau o întoarcere la Stalin și Brejnev, din interiorul aparatului, dar și a unei părți a populației dezinvătate să lucreze, să trăiască liber, și având o puternică nostalgia a disciplinei, nu putea fi opriță din interior, raportul real de forțe nu o îngăduia. Trebula dezvoltat alt proces, în sens invers, la granitele U.R.S.S., în ţările satelit. Toleranța Kremlinului pentru desfășurările de la granița de vest este nu numai consecința neputinței (economică, militară, ideologică) dar și interesată. Succesul transformărilor din Europa de Est mărește sansa reformelor în U.R.S.S. Altă sansă nu există, dacă vrea să supraviețuască. A nu te schimba înseamnă o dispărere. GORBACIOV a acceptat această provocare.

STELIAN TĂNASE



Desen de A. C. SOARES

Răpitor. Acaparator. „Privit cu ochii goi”, privit cu ochii plini. Duce vorba. Aduce vorba. Depinde de cel ce o face. Depinde...

Omul insuși resimte (...) o nevoie de neînfrinț de a se lăsa amăgit și este ca vrăjit de fericire cind rapsodul îi spune basme ca și cum ele ar fi adevărate sau cind pe scenă actorul îl mimează pe împărat și mai impărătește decât realitatea.

FRIEDRICH NIETZSCHE

# PUZZLE

## Cotidiene

• La Paris, ziarul *Le Figaro* publică o notă despre tentativa generalului Victor Stănculescu de a-l vizita pe regele Mihai la reședința sa din Elveția, nu înainte de a-si expune sentimentele monarhice ale armatei. În sine, inițiativa generalului este laudabilă (de ce nu, în fond, ministerul apărării să nu-i intinească pe Majestatea Sa ?), poate guvernul să schimbe astfel și-a trecut la un dialog „constructiv”, vorba cuiva, cu toate fortele care pot contribui la securitatea României din dezastrul în care ne aflăm. Ne întrebăm însă dacă acest pas face parte dintr-o diplomatie secreta ! Dacă a avut învinuirea Guvernului sau cerea a avut un caracter privat. Monarhia poate într-adevăr contribui astfel la accelerarea procesului de reintegrare a României în Europa. Aşa să fi înțeleasă generalul reul regelui ? Ne mai întrebăm și ce-i comunică în audiția noastră care regelui î-a acordat-o. I-a remis cumva o invitație de a reveni în țară ? ■

• În urmă cu câteva vremuri, ILIESCU, face vizite la cîteva orfelinale. Singura acțiune care a rezultat în urma istoricelor sale vizite este discursul pe care l-a tîntuit la New York/Unesco. Nici o vorbă despre faptul că nu a întreținut nicio prezentă pentru protejarea celor 100.000 copii aiști în situații dificile, nici un program, nici o investiție do cind se află la putere. Se crede însă la Palatul Cotroceni că vorbelile tin loc de căldură, hrana dragostea și adioș. În țările occidentale circula cîteva filme documentare facute în diverse orfelinale și scoli de copii handicapiți în care se poate vedea starea de năsărire de mizerie, lipsă a personalului,

precum și completa indiferență (corespunzînd cu aceea a regimului) a putinilor asistenți față de copii. Un eranic de televiziune ne aruncă întriorarea și consternarea cu care au urmărit aceste filme opinia publică din Suedia, Franța, Germania etc. Ne comunicați anoi incinat (de sine și sefii săi) faptul că s-au alocat și trimis ajutorul acestor copii, ca și cum mizeria în care trăiesc acești copii și pasivitatea Guvernului și Președintei ar fi niste merite. Guvernul trebuie să adopte de urgență un program de ajutorare a tuturor copiilor aflati în dificultate, să investească sume corespunzătoare în aceste asociații, să ia măsuri ferme (nu numai adiugări) și discursuri la întâlnirile internaționale pentru apărarea tuturor copiilor. ■

Raft / 22. Au apărut primele scriseori în legătură cu ancheta privitoare la cele mai cînd cărți din acest an. Tîrurile cele mai des amintite sunt : „Incerarea labirintului” (de MIRCEA ELIADE), „Rugăciune pentru fratele Alexandru” și „Jurnalul filozofiei” (de CONSTANTIN NOICA) și romanul „Corpu de Rumîna” (de STELIAN TANASE). Astăzi în continuare cărțile postale (nu uitati, cu mențiunea Raft / 22) în care să ne precizăm titlurile preferate, parcursul în acest an. Pot intra aici cărti-document, de filosofie, jurnale, amintiri, eseuri, romane etc. Vom publica în cel mai scurt timp un TOP AL CARTILOR cele mai citite, iar la sfîrșitul anului vom face un clasament al acestora. Cîtitorii aleg astfel titlurile care s-au bucurat de cel mai mare interes după evenimentele din decembrie 1989. ■ (S.T.)

## Ne scriu cititorii...

Am simțit nevoie să vă transmit acest material. Sunt o mamă din România. Am patru copii dintre care doi sunt deja studenți. Sunt profesoră și colaboratoare a publicațiilor vîlcene. M-ar onora o colaborare cu revista *Dominilor noastre*.

În orice caz nu multumesc anticipat pentru răbdarea cu care ați citit acest articol.

Cu respect,  
DOINA MOLDOVEANU

## CE FEL DE FEMEI ARE ROMÂNIA?

O țară este boala atunci cind femeile sale sunt bolnave, sunt rele, sunt ișericice : pentru că, să te ferescă Dumnezeu de ură și de răutatea femeilor !

Femeile pot perverti bărbații, dar și să pot echilibra. Nu pot salva.

Cind femeile sunt nătămate, corupte, cind femeile nu se mai sătură de lux și de bani, cind femeile exclamă : I-aș omor pe cei din Piața Universității, pe studenți, pe tigani, cind femeile se bucură că sănătății și umilii oameni nevinovati (una și să spui ceva) alături și să dai în capul ei, cind aplaudă acte de atrocitate, cind femeile ridică moaște asupra tinerilor uitând că nu și ele și sănătății, cind femeile urăsc, națională într-o moarte aparentă. Idealurile morale se destramă, totul se scufundă. De ce ? Pentru că femeile îl este dărât Departamentul Vietii și acesta nu poate funcționa fără iubire, fără milă, fără răuține, iar bărbații îl este dărât Departamentul Rătunii și rătunea lui este întotdeauna de patimile negre ale femeii.

Cind femeile-mame nu pling pentru toate mamele care își îndreptă copiii, pentru toți copiii neonorociti ai lumii, cind se bucură la vedere singurul vîrstă, națională din care fac parte aceste mame este supusă piezi.

Cind femeile-mame nu pling pentru toate mamele care își îndreptă copiii, pentru toți copiii neonorociti ai lumii, cind se bucură la vedere singurul vîrstă, națională din care fac parte aceste mame este supusă piezi.

Citesc ziarele, și scrierile cele

mai indignante vin din partea femeilor. Femeile sunt cele mai aprige în a-si apăra idolii politici. Fac mentinerea că idolatria este o relație de înțîmpărată, alienantă a individualului și a lumii. Omul alienat nu poate sta pe picioarele sale și atunci se agăță cu desperare de idol sau de idei devenind fanatică și agresivă în apărarea lor.

Sper că femeile României, care sunt majoritate, care au fost supuse unui regim de exterminare fizică și psihică, de-aici și agresivitatea lor de-acum, să opteze pentru iubire, să se înțeleagă de sinecădă să se înțeleagă de sinecădă să se roage pentru toti copiii și pentru toti bărbații acestor țări.

Sunt mame, fiice, bunice și toate aberațiile sociale de pînă acum au adus neonorociri în familiile Români. Poate că Dumnezeu a hărăbit o soartă anume acestui popor, poate ni-sau dat niște semne pe care nu le-am înțelese. Dacă noi, femeile, nu ne vom ruga, nu ne vom umili, nu ne vom rușina, viața acestui popor va fi compromisă. În noi stă puterea, echilibrul și salvarea. În dragoste și în rugăciunile noastre, în fantele noastre bune.

Rugăciune, concentrati-vă ! Intră astfel în legătură cu fortele Belinului, cu fortele luminoase din Univers, cu Dumnezeu. În sufletele voastre va cobori căldura, mila și puterea

de a ne echilibra bărbații și fiii, pentru că altfel va curge lăriș singe și e prea mult pentru această țară.

Să ne concentram energia către acte filantropice, să deschidem cantine ale săracilor, să tricotăm pentru copiii necălăti ai României, pentru bătrâni, pentru bolnavi, rugindu-ne zilnic în gînd, pe stradă, acasă, la biserică pentru ca pacea să coabore asupra noastră, a tuturor. Este usor să semeni ură, să lasi în voia lor forțele întunecate din Univers, dar e mult mai greu să faci bine, să convertești violența în dragoste. În Biserică sună asupra faptului că un ponor este pierdut cind femeile sale sunt striccate. Ce fel de femei are România ? ■

## În trenul sud-nord

Forțe de astăzi, se poate audii (eventual), dinineață, la coadă la lapte) că românul nu are instincții pentru democrație. Personal — pentru că a trebuit să în piept (aproape fizic) unei asociații „Interpelări”, având mihiile „legate” de urechile unei plase cu sticle penitentiară lapte — în loc de orice comentariu, doresc să povestesc o anumită întâmplare, destul de recentă.

Mă aflat într-un tren „sud-nord”, supra-aglomerat, blocat în compartiment de trupurile învălășite, unele peste altele, ale călătorilor lipsiti de sansa unui bilet. În zori, înainte de a cobori din trenul invadat, după o noapte de călătorie în infern, am avut, totuși, „ambitie” de a ajunge pînă la toaletă. M-am gîndit cu invidie, pe culoar, la căi, despre care stiam că nu călăci niciodată pe un trup uman...

Dar, starea de trezire propriu-zisă m-a cuprins abia cînd am reușit să pătrund în „cabină” : hîrtia igienică era în locul ei, neațină ; apa curgea în lăvoarul incomod și jegos ; săpunul licheni din mică „abconizeră” nu era consumat... Primul gînd care mi-a venit atunci în minte (ca „observator” — „observatorul trebuie să fie, ochiul trebuie să vadă”) a fost că sfincierele călătorilor au fost malării decit nevoie lor de confort.

In clipa următoare, însă, mi-am amintit că cîtîsem undevă că, raportat în numărul populației, bolnavii de hemoroidi și prostată de la noi din țară sunt mai numeroși decit în alte state. Mai ales, „Industrializate”.

Dar, clipa ipotetică de satisfacție a fost extraordinară de securitate. Deoarece, mi-am zis, iată că, pînă și împotriva instincțiilor noastre naturale, cu prejul deteriorării unor organe vitale, „rezistență” se dovedește mai puternică decit dorința de confort și civilizație. În aceste condiții, „ceferiste”, mai putem începe o discuție despre democrație ? ■

• • • P.S. De curind, a intrat în vîgoare un ordin al ministrului transporturilor conform căruia nu se mai eliberează bilete de călătorie cu „loc în picioare” pentru trenurile accelerate și rapide. Primul efect : incendierea unui tren în Moldova ! ■ (V.G.)

# PUZZLE

## LOZINCI LA PRAGA

• O studentă română de la Facultatea de Jurnalistică din Praga ne-a încredințat un articol despre mare manifestație anticommunistă din capitala Ceho-Slovaciei, de la începutul lui octombrie a.c. Înăuntrul publicării materialul, inserăm o „selecție” din lozinile vehiculate, îndemnind la dialog, într-un mod demn de luat în seamă.

- Oponentul tău nu este un dușman, ci un partener în căutarea adevărului !
- Încearcă să-l înțelegi pe interlocutorul tău !
- Nu prezenta drept argument afirmațiile fără probe concrete !
- Nu fugi de tema abordată !
- Nu te strădui cu orice preț să ai ultimul cuvint !
- Nu-l pune pe oponent în situație de inferioritate !
- Nu uita că dialogul presupune disciplină !
- Nu transformă dialogul în monolog !
- Calități necesare : INTELIGENȚĂ, UMOR, TOLERANȚĂ

## APEL

Avind în vedere condițiile de detinție deosebit de deplorabile din penitenciar, comportamentul intolerabil al personalului Ministerului de Interne față de arătași și deținuți, așa cum au fost semnalate de mai multe ori și mai ales cu ocazia deschiderii proceselor legate de evenimentele din 13-15 iunie, amintind că se încalcă astfel nu numai drepturile omului, alte principii de largă audiență, dar și tratate internaționale : Convenția împotriva torturii și a altor pedepse cu cruzime, inumane sau degradante, cf. Rezoluțiile 39/48, 663 (XXIV), 2076 (LXII), 3152 (XXX), ale O.N.U., privind tratamentul deținuților și organizarea penitențiarelor, facem un apel Ministerului de Justiție, Ministerului de Interne, Procuraturii, Departamentului Penitențiarelor, Ministerului Sănătății să înființeze de urgență o comisie mixtă în vederea analizării situației și tratamentului la care sunt supuși deținuții și arătașii în general, precum și arătașii în urma evenimentelor din 18 februarie și 13-15 iunie 1990, în special. Membrul comisiei ar urma să fie așa reprezentanți ai guvernului, cit și ai unor asociații neguvernamentale, al căror Statut prevede Apărarea Drepturilor Omului.

Facem apel la toate organizații și asociații neguvernamentale, care au fost constituite în scopul Apărării Drepturilor Omului și se solidarizează într-o acțiune comună, privind situația și tratamentul deținuților din penitențiar, considerind că o astfel de acțiune ar reprezenta un prim pas în apărarea reală a Drepturilor și Libertăților fundamentale ale Omului, așa cum este prevăzut în Documentele Internaționale.

**SOCIAȚATEA INDEPENDENTĂ ROMÂNĂ A DREPTURILOR OMULUI**

**ASOCIAȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ROMÂNIA. COMITETUL HELSINKI**

**LIGA APĂRĂRII DREPTURILOR OMULUI**

## Din nou posibilul

Mai tot ceea ce s-a făcut după Revoluție în România poartă semnul oboselii, al amatorismului, al frivoilității lucrurilor gîndite în prîpă. În urmă,

cirpm și peticim. Sub cîstură, același material. Într-o atmosferă atât de învecită, cum să mai strecorești entuziasmul maiorilor schimbări ?

Dar dacă urmăresti spectacolele lui Andrei Serban și ale colegilor săi și te să te alești rezervație. Autenticul trăiește unde, într-un spațiu cu mai multe dimensiuni : originalitate, perfecție, atemporal. Aici, în sălile de nerecunoscut ale Teatrului Național am descoperit că totuși suntem liberi, că totuși avem oameni de geniu, că totuși avem rătăci în istorie. Andrei Serban ne-a adus în față unei ferestre prin care privind realizările din nouă măsură posibile. Iți mulțumim, Andrei Serban ! ■ (G.A.)

**COMITETUL DE INITIATIVA**

**COMUNICAT**  
**FEDERATIA SINDICATELOR DIN INVATAMINTUL SUPERIOR ALMA MATER**, constituță în ziua de 29 mai 1990, adresată tuturor instituțiilor de învățămînt superior din țară pentru a constitui legal o amplă federație cuprinzînd toate instituțiile de învățămînt superior.

In perioada imediata următoare, toate instituțiile de învățămînt superior din țară vor primi Statutul acestei viitoare Federării Sindicate. Spre cunoaștere și acceptare. Data de întîlnire a reprezentanților sindicali, în vederea constituției Federării, propunem să fie 26 octombrie 1990, ora 12.00, la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București, strada Academiei nr. 18-20, sector 1. Informații suplimentare la telefoanele : 13 80 80 interior 154 și 13 40 10 interior 130.

**COMITETUL DE INITIATIVA**



SORIN DUMITRESCU

# RĂZBUNAREA PĂCĂLITILOR

Deamnelor și Domnilor,

Titlul incitant al acestui prime secțiuni a coloivului e făcut să provoace discursul polemic, cum s-ar spune, să ne determine din capul locului „să apucăm taurul de coarne”. În ce mă privește, cum cele cîteva reușite ale activității mele (dacă or fi l-am realizat taman „cînd nu era momentul”, m-am deprins încetul cu încetul cu rigorile paradoxale care caracterizează „economia” momentului, încercind să-mi alișe sorocale, la acțiunile pe care le intenționez. Așa am ajuns să stau leneș și destins atunci cînd toti proclama că „acum e momentul”, și dimpotrivă, să pun în funcțiune toate motoarele de care dispun, mai ales atunci cînd opinia generală îmi contestă sortiț izbindel, asigurîndu-mă „că nu e momentul”! Ca urmare, exact acum cînd tot ce se zice, cît de mulți și de bine s-zice, tot ca la pereți se zice, deci cînd în chip evident n-ar fi momentul potrivit, fiindcă cel în drept nu pot și nu vor să ne audă, ei bine, tocmai acum îmi pare că e bine și util să intervin cu cîteva precizări, bineînțele declarîndu-mă din capul locului solidar ideilor care patronează acest coloiv. Ca să încep chiar cu titlul secțiunii, și limpede oricărui că cele două afirmații care îl alcătuiesc — „puterea televiziunii și televiziunea puterii” — sunt doar aparent opoziție, în realitate fiecare developind continuum celelalte. Cum s-ar zice niciodată n-am putut de o televiziune a puterii, dacă televiziunea ca specie a mass-mediei n-ar imbi oricare putere din lume și aceasta fiindcă puterea ei e apătă să dinamiteză oricare forță adversă. Ca urmare, e cît se poate de firesc ca o putere slabă și cu sechete autarhice, cum e casă de la noi, să tindă să ascapare televiziunea pentru a-si spulbera adversarul, mai ales dacă acesta se urată incapabil să-i contrarieze măcar punctul de vedere și s-o determine să accepte dialogul. Cu alte cuvinte, potrivit legii celui mai mare, care se repede primul pune mină pe un instrument, căruia nu-i poate face față decât existența încă unui instrument de mass-media, de același fel, care chiar dacă nu reușește să impună dialogul, cel puțin asigură debînt, absolut vital pluralismului politic și unui discurs paralel. La ora actuală, în țara noastră, debuseul masiv de informație a postului național de televiziune, își opune doar presă, singura forță politică de opozitie, fără a-i putea rezista totuși cîtuș de putin, în pofta faptului că e scrisă admirabil, deasemeni, fără a reuși să spere măcar, la coefficientul de credibilitate a postului național T.V. Si astă din multe pricini, dar în primul rînd fiindcă „realismul” televiziunii, impresia de autentic care consolidă stirea, capătă un relief mult mai pregnant, la scarsă majoritate, decit cel pe care-l poate realiza presă scrisă. Stirea livrată prin presă scrisă și oarecum bidimensională, statică, necorporală. Ea convinge intelectul, misterios și temeinic, ca tabloul din muzeu, în timp și neșăpat prin cultură. A cît un ziar, contrar opiniilor grăbit, cere totuși o cultură solidă, care să te facă să percepă forța scrierii, să-i deprinzi „ascunsurile” și anvergura explorării. Cîi ar fi un ziar de seris la mintea oricărui, el solicită parte de civilitate personală cea mai deficită dobîndită de cititorul lui. În ordinul „furnizorilor” de informație, viteza stîrsei din presă, expresia ei dinamică și mult mai încoată decât a televiziunii. Vădit mai rudimentar, pierzînd din profunzime, în favoarea cîstigării de audiență, a impresiei de consens și a credibilității, televiziunea angajaază constiția civică în laturile ei cele mai labile, cele mai „nefăcute”, cele de dinaintea reflexivității. O stire predată de la televizor e preluată existential, nemijlocit, cu un ridicat indice de plăzibil care nu obligă la interiorizarea ei. Prin televiziune poți exalta extrem de repede, cu o viteză incomparabilă, reacția bigotă la adevar, idolatria politicii, resentimentul colectiv, într-un cuvînt, toate „realismele” foarte utile oricărui puter, tinind de latura „irătoare” a multimii. Presa poate fi asemnată unui vehicul confortabil, de mare stabilitate, sigur, convenind intimității persoanei și exigentelor ei specifice, în timp ce televiziunea seamănă unui bolid extrem de eficient și foarte încăpător, pîndînsă de excesul de viteză, dar mai ales din caro, (informația) rezul abia privit, se perinde prin fața ochilor fulgerător, scăpînd călătorului, noimii lui nevăzută. Recapitulînd, putem zice că presa și puterea ei se adaugă flicărui intim, personal, în exclusivitate, pe cînd televiziunea se adresă persoanei colective toropind în fiecare din noi.

După aceste preliminarii, în majoritate locuri comune, care, oricum e bine să fie actualizato măcar în treacăt la un asemenea coloiv, mă voi restrînge la două asertuni:

— prin lipsa de obiectivitate manifestată în livrarea informației, în aceste 9 luni, televiziunea s-a constituit ca instrument represiv, îndreptat fără echivoc și supra opozitiei, împiedicînd germenii democrației să se înfiripe;

— a doua asertiune, la care subscrîu în întregime, apartînse lui Roland Barthes, care declară memorabil: „Obiectivitatea este o subiectivitate bine instituționalizată”.

Oricine își dă seama că obiectivitatea, hipnoza ei, este una din „fixele” civilizației noastre europene, atâtă capital de virusul democrației. S-a încercat obținerea acestui strănic elixir jîndut de mass-media de prețuindeni, în creuzetele cele mai sofisticate, începînd cu structuralismul în critica de artă, cîntînd o obiectivare a metodelor de descriere estetică a opere-

rei, și pînă la mai noile cercetări, care descompun într-un sistemul de seducție al limbajului mass-mediei, încercind să-i reveleze structura și funcțiile în cadrul comunicării și... preluările informației. Si totuși, dacă suntem sinceri, constatăm că obiectivitatea nu poate fi „înregistrată” ca o realitate ruptă de noi insine, ci doarește să fie și mai ales pe un mod predilect în care vrea să-i fie prezentate fantaamele. Nu adevarul concreta, par să ne asigure la rîndul lor fără încărcătorii acestor „rețete” mass-media, ci adevărate optimă la năzunită subliminală a majorității. Acost „populism” al informației a privat multimea tăril de un realism al faptelor care îl arătă sistematic de astăptări, zgudîndu-i fantasmalele politice și stereotipile jalinice sociale-politice dobîndite în 45 de ani de propagandă delirantă.

Eu nu stiu că o stire și obiectivă, eu sună că stirea e obiectivă. Percepția obiectivității este cu mult mai convingătoare decit constiția obiectivității. Avem să pare, de a face cu un paradox, cel semnalat de științicianul francez, potrivit căruia o stire este cu atât mai obiectivă, cu cît subiectul care o emite își instituționalizează mai robust opinia politică.

Care va să zică: poate un subiect (cineva) să livreze o stire care să nu-l implice, să nu-l amestecă tipicul existențial în constiția acestuia? Vom zice, că asemenei libertății, iubirii, prieteniei, și obiectivității, la rangul secund al umanului, este relativă. Ca atare, niciodată nu se va găsi un post de televiziune apt să ofere o informație absolut obiectivă, fără să dea senzație, unora, că o manevreză. Si tocmai din această pricina fiindcă nimici nu definează adevarul absolut, că e o persoană sau o echipă, e bine să existe în paralel mai multe asemenea adevaruri parțiale, care lipesc de unele de altfel ca firmiturile accluasi corp, să sugereze telespectatorului un întreg, o obiectivitate, de care numai Dumnezeu dispune. În rîndul păcatelor ce se săvîrsim neîntrerupti de nimici și de nimile, exigența obiectivității pure, nete, absolute, tîne de binecunoscutul păcat al trufiei!

Dacă ar fi așa, T.V. națională poate aduce ca scuză pentru aceste 9 luni de pomină, faptul că suportă curențele „ontologice” ale oricărui distribuitor de informație, că posede din principiu o obiectivitate relativă „congenitală”, calificate doar de răuvoitori, ca „manipulare”, sau și mai rău, ca acțiune „destabilizatoare”!

Așa să fie? Ce tip de manevră a utilizat în rîndul televiziunegă? Escamotarea adevarului? omisună unui fragment din acesta? ignorarea adevarului? impunerea altuia? combaterea adevarului?

Opinia mea este că nici unul din aceste procedee bine delimitate nu a fost preferat în mod special. Eu cred că televiziunea a livrat adevarul așteptat de majoritate, vîrstă, dorit, nădăjduit, visat, indelung prioritat în ultimul deceniu de vîtrege, o realitate invocată fără conținere, alcătuind orizontul de așteptări al mulțimii. Preocuparea televiziunii în aceste 9 luni n-a fost niciodată de paritatea de-a intruni exigențele vreunei obiectivități, fie ea și relativă, ci de-a fiat punctul de vedere al majorității zdrobitorice, de a-îngina habușuri, de a călău exact pe sistemul delicat de senzori care-i declanșează reacția. Genial de simplă în esență, (ca și deviza F.S.N. în alegeri — „Noi suntem linistește voastră”) tactică de a institui fantasme colectivă drept realitate de netârgăduit, tîne neîndoelnic de fraudă. De aici încolo, nimic nu mai poate stăvili confuzia dintre sufragiu și evidență, care implicit duce la afirmația că ceea ce cred toti este chiar adevarul, că opinia tuturor definește automat adevarul. Ca atare, acțiunea postului național T.V., de a „subtiliza” adevarul este cu mult mai greu de descoperit manevră, de către opinia colectivă incapabilă să se desprindă de propriile ei proiecții și să observe că de 9 luni și zdravăn trăsă pe sfără, „cîndinu-i-se în strîna”, cu destul de multă dibacie.

Un cunoscut al meu, îndrîptătitorul al „Europei Libere” a reușit să ajungă în străinătate și a rămas în Paris. Primul lucru pe care îl-a întreprins a fost să-si cumpere un televizor pentru ca în sfîrșit, după ani de manevrare comunistă, să urmărească în îlnău informație curată, liberă. După o lună îl-a vindut cu grăbire constatînd că stîrsei sunt manipulate „ca-n codru”! Si-a cumpărat un radio puternic și foarte sofisticat, cu care să poată prinde „Europa liberă”.

Acum, sătă la Paris, de ani de zile, cu capul virit în îndrîptul post clandestin! Am folosit acest fapt absolut autentic tocmai spre a sublinia, că asemenei cunoștințelor meu, multimea tăril suprapune adevarul gol-golul, redare lu „realistă”, obiectivă, pe ceea ce doarește să fie și mai ales pe un mod predilect în care vrea să-i fie prezentate fantaamele. Nu adevarul concretă, par să ne asigure la rîndul lor fără încărcătorii acestor „rețete” mass-media, ci adevărate optimă la năzunită subliminală a majorității. Acost „populism” al informației a privat multimea tăril de un realism al faptelor care îl arătă sistematic de astăptări, zgudîndu-i fantasmele politice și stereotipile jalinice sociale-politice dobîndite în 45 de ani de propagandă delirantă.

Realitatea brûă a întimpările ultimele 9 luni, care contraria intențiiile nedecideare ale puterii pînă la a-i pune în criză identitatea, nu trebuia nici combătută, nici escamotată, nici eludată, ci pur și simplu înlocuită de preluarea punctului de vedere deformat al majorității.

Celelalte procedee, mai nete și mai răspicate, ar fi avut tot timpul, în aceste 9 luni, să se trădeze și să fie nimicite!

Bunăoară: cu toate că pe 22 decembrie eram, grecie jertfei unice a tinerilor, absolut liberi, adevar contracintenților puterii, televiziunea a apăsat pe distorsiunea majorității populației care susține „perestroika”, (transiția îl comunismul cu față umană, opinie avind la bază neîncredere că vom putea să de curind să scăpăm de comuniști). Sau un alt exemplu: ororii față din natura gregară a partidelor istorice odrăslită încă din școală, timp de 50 de ani, i-a legat în întîmpinare cu celebrele și foarte „electorale” sedințe CPUN, filmate tîhnit și livrate generos pînă în zori. Populația își putea contempla linistită clișeul politic, urmărind diversi „cataveni”, „tipătesti”, „trahanachi” disputându-se penibil ore în sir (pe spinarea poporului, care nu-si vinde jără) sub privirile răbdătoare, de bunicii înțelept și înțelegător, chiar pline de umor condescendent sau președintelui provizoriu al tăril. Nu rămînea decit să compari, ca să stii cu ochii inchisi pe cine trebuie să votezi! O dată măgurită lucrativ! această stereotipie a maselor, pesezne că aji observă că după 20 mai nu s-au mai oferit acele transmisiuni maraton, asternîndu-se o tîcere utilă, „de lucru” asupra lucrărilor parlamentare.

Iesirea în întîmpinarea fictiunilor dezolante care ocupă structurile constiționale civice ale unei populații proaspăt legită dintr-un infern al arbitrarului, neîzbăvite de miciună și de comportamentul reflex dobîndit, iată strategia televiziunii pe întinsul acestor 9 luni, practicată zi de zi, oră de oră, cu nemăpomenită îndîrjire, și continuînd să se afirme mai departe nepedepisită. În felul acesta televiziunea s-a cocotat pe fură pe constiția multimii, stîrnînd-o de acolo să-si dezvăluie neîncrezătorile și să-si manifeste „astăptările”, pentru ca imediat să le preia, să le ordoneze, mectindu-le conținuturile, frâgeindu-le politice, spre a le întinde așeleksi multimi în apol, înmormântî și lăsă.

Pînă acum a mers și va mai merge o bucată de timp, dar asemenei minorilor, va veni o zi cind multimile se vor dumiri.

Vai de cel ce trebuie să-ndure răzbunarea păcălitilor!

**Text rostit la Colocviul de la Predeal, oî A.Z.R., secția „Puterea televiziunii și televiziunea puterii”**

Vom avea o televiziune independentă, ori ba î Este Televiziunea cel mai important for politic al românilor, ori suntem duși cu preșul î Dispută inserată în paginile următoare ale ediției de față, conține interventii de la sus-pomenitul simpozion, materiale inedite și anchete cu participarea lucrătorilor instituției. Vorbe, sperăm, utile.

## ULTIMA ORĂ:

### ORDIN DE EVACUARE

Prefectura județului Bihor continuă ofensiva împotriva postului local de televiziune. Ne întrebăm dacă trebuie să punem în legătură permanențele atacuri, amenințări și persecuții cu încercarea pe care o face redactorii acestui post de televiziune de a oferi informații corecte despre evenimentele cotidiene. Ultima tentativă de a destilua acest post se produce în aceste zile. Astfel, prin ordinul 6380 din 16 octombrie 1990 redactorii postului de televiziune sunt obligați să părăsească în termen de cinci zile cele două camere pe care le ocupă în clă-

direa prefecturii. Prefectul și secretarul său sunt convinși că administrația locală nu poate funcționa fără aceste camere. Dacă ar fi așa totuși, credem că prefectura ar trebui să depună eforturi pentru a determina o unitate militară din Oradea, o copană clădirii reparată, să elibereze imobilul. Se pare însă că domnul prefect nu vrea să se pună râu cu armata.

In aceeași ordonanță domnul Petru Ungur și Serban Blaj (respectiv prefectul și secretarul său), recomandă: „Să vă clarificăți statutul de funcționare și să vă autorizați activi-

tatea pe care o desfășurati potrivit legii”. Să amintim că postul de televiziune local funcționează „potrivit legii” conform unei autorizații semnate de în susul fostul prefect, domnul Doru Drăghici. Atentia de care se bucură redactorii TV din Oradea ne indică încă o dată alergia pe care o are administrația la sursele independente de informație. Solicităm parlamentului și guvernului pe această problemă. Dacă nu suntem în stare să accepăm principiul pluralismului sursei de informație, și în consecință să autorizăm urgență aparțină unul post independent de televiziune, să păstrăm măcar în viață cele cîteva inițiative apărute prin eforturile cetățenilor.

STELIAN TANASE

# ACENTE

Florin Faifer

## • Cu mască, fără mască

Nimeni nu spune că, după amar de ani în care pressa noastră a avut de suport osindă astorii stereotipici, spectacolul pe care-l oferă acum "în de zile și săptămâna de săptămâna", nu este unul viu, multicolor și, într-un sens mai degrabă negativ, tensionat. Imaginea își are, cu un evant la modă, distorsiunile ei. De la înțelești, făcute cu o dezvoltură stupeifiantă, vinarea cu orice preț a unui senzational dubios, ocările de înțe desușcate, certuri și acuze, zvonuri, calomni, toseni, plăcerile cîstii de putin gratuită a jignirii, exaltări imature, lăsat tot atiesă tulbură aluvioni intr-o publicistică dominată de patimi. Fiindcă, orice s-ar spune, în vacanța care abia dacă s-a mai temperat, patima este aceea care primează.

Încit, nu au de ce să mire nici manifestările de iște, nici vociferările unor iepochimani cu chef de scandal, nici, mai ales, intoleranța. În starea de agresivitate întreținută de vanități, neîntelegeri, reale intenții, ce să caute dialogul? Dialogul social. Cel care se răteleste, cel ce gesticulează insinuant, guralivul și trisorul său, din păcate, multe-sau în fața unui public încă tentat de soarele. Sunt totuși, semne că dezorientarea prinde să se răsosă și nu puțini par să se fi dumerit. Învăță să se descurce în jocul, cu scor variabil, dintre adevar și minciună. Dar împoartă de interes, emanată unor semnificări împure, în anumite cazuri profesionalismul viclean al unor condeieri de un anume calibru pot crea, fără nici o cenzură, acel climat de ambiguitate de care, cu mască, fără mască, are cine să profite.

Dacă în acest pandemoniu care este lumea presei libere sădă constringeri, dar și de scrupule) au năpădit gogorile - tain pe răstul lui nătășeală - și se lăfăie un berochet de turpitudini, și pentru că, ascunsă vreme îndelungată, iea acum la îvelă, bolborosind sau pulsind dureros anumite complexe. Complexul de vinovătie, dezvăluit în ritualul crimpat al penitenței. Dar și nădușul unoră de a fi pierdut niște favoruri, „frustrare” răbufnind în obraznicii menite să întăreze. Tuppen și gnecherlicul mers bine împreună. Complexul, să-i spunem, al anonimătutului, care îl impinge pe mulți veletari să încearcă o profitabilită, fireștel leșire la români. Viciul nutil, surat de cinsuire și -bitrariu, o dictatură în mie, sustinută și cu și fără voie tendință spre moștenire a (con)cetățenilor cu nostalgii mai mult sau mai puțin disimilate.

O lume bolnavă, bolnavă, bolnavă... Să, printre atele dezechilibre și decompenzi, incrințări și usurătăți, necuvintă și candori, să facă pe dracu' la patru că să stîrnă instinctele primare, să excite sensibilitățile hormonale, să atîi curiozitatea de gang, să proteste pe unii (care, ce-i drept, pară astăzi) și să îngăduie pe alții, să scoarătă în intimitatea celor dumânanță, inventind, cu o fantă monstruoasă, orori incredibile, să pirăti în gura mare, cu asemănat faci dreptate, să trimbleți, cu potosul fălc al impoturii, sentimente inalte, care servesc, în fond, unei întunecate campanii, astăzi da, gazetărie de tipul cel mai deșăntărit.

Chestiunea care se pune, în arena plină de sfîșieri și strigăte de luptă a buhiciștilor noștri, este aceea a credibilății. Virtute includin și altele competențe și o conduită ferită de echivoacuri. Dar, în perturbările sovîtoarele noastre democratice, se întâmplă, deosebit de o fă, ca un condei înțam să canteze prin veră, truculent, printre un „fust” al porcicel de un pitoresc stropit, scîrbavnic. Ticiosul încercă să inducă în eroare (și, val, reușește adesea) punindu-și masca de tribun. Nu își se replică, decât sporadic. Din silă, lehamite, poate și dintr-un sentiment de, cum își spune, de insecuritate. Iei și colo percozi oarecare reacții de indignare. Dar ce te faci dacă, pe de astă parte, onestul este pur și simplu un incolor? Juinica victimă a manipulatorilor perfide, ciitorul, lulind moneda căpușă drept ban de aranj, va cîlci urechea la cele debilă de proiect.

Seu, într-un alt decor, cu alte personaje. Introspectul, ișit, cum nesigur, în agora, glăsunind într-o limbă a omului de carte, analitic și unsori sofistic, destăi să-și cere un dar al formulei percutante. Iei comunică în metafore sau în concepte morale obștești care-l chinule. Cîti sunt în stoc să-i înțeleagă, să desprindă, din adîncul acelor frâminări, un sens luminător? Simplul cetățean pretinde să își se verboasești strict pe înțelesul lui și un lo-

gos energetic, mergind direct la tintă, să tem că poate conta pe un ecou mai larg, mai de durată decît un discurs oricără de pătrunzător, de rafinat.

Așa e viața, și mai cu seamă în „perioade de tranziție”. Duplicitarul ride de cel sincer. Netrebunicul își face loc în primele rînduri. Hainul poate trece drept un factor de bine. Afaceristul, scandaloșul, cîntoșul se simt, se vede bine, în elementul lor. Căci hîrtia, la noi, suportă orice. Un debuzen al nerușinării. O umbă numal și politricul, uite-l. Il credeai stafie și el s-a transformat în democrat cu ifose. Dar colaboraționistul? Invadăra, iarăși, tesuturile încă sănătoase cu un agent malign. Semnele anomiei...

Să în rolul de esență turburi. Într-o atmosferă imbicățită de exalări naive, ce hram poartă gazetarul care seamănă, cu un zel (aparent) eludat, confuzie, zizanie, temă? Cui se servește strategia nefastă de a suci mintile color de bună credință, momindu-i cu iluzii false, narcotizindu-i cu promisiuni îngîngătoare ori, cu o tehnică și mai subtilă, și mai grosolană a divulgării, zădărindu-i pe unii usupra altora.

Legătura morală ar trebui să fie, pentru fiecare om de presă, o condiție fără de care nu se poate. Cu aceasta însă înțâmplat, cel puțin deocamdată, sub un orizont al hîmelerelor. ■

# ACENTE

Dan Grigore

## • Televiziunea cîmp vizual și de constiință

Până în decembrie anul trecut, raporturile mele „ca pianist și cetățean” cu televiziune erau simple. Mi se difuzau pe post cele 2-3 miniaturi înregistrate mai devăt la core rugăsem să nu se aduse obisnuitele abîmările festive - gen ecade, copii cu cercuri și baloane, că figura primului dintr-o tovarăș era mai greu de lipit pe o mazură de Chopin (astăzi și nături ascunse sub flori - se spune prin istoria muzicăi). Ca tot românul telescop să uită la vecini. O dată - de două ori pe an refuzam mai mult sau mai puțin politicos - funcție de tonul mai mult sau mai puțin autorizat al invitației - participarea la vreamuri. În schimb să forțeze nemulțumit că multe secvențe din actualitatea românească pe care le pot vedea la alte posturi de televiziune, la noi nu le putem vedea (și cele bune dar și cele rele), iar sistemul diferă? Iar mincinaș sală? Iar ne vindem orice: rușineați, artiști, becurile, cacevășul, sufletul, încălțările - dar nu ne vindem teră?

In ce mă privește, din decembrie începătoare nu am înregistrat nimic la t.v.

Recent, concertul meu cu dirijorul american Lawrence Foster la Filarmonică (în 4.5 și 7 octombrie a.c.) nu a fost nici înregistrat, nici transmis desă fusesse anunțată transmisarea în direct pe programul II. Lawrence Foster fiind, printre alele, autorul unei recente integrale Enescu pe discuri compact, iar noi bătându-ne în piept cu promovarea valorilor naționale! Să fie din cauza că la o recentă seră muzicală t.v. opiniație mea au fost prea critice pentru anumite gusturi? Alii s-ar pielea normal. Ca pe vremuri. În schimb să forțeze nemulțumit că multe secvențe din actualitatea românească pe care le pot vedea la alte posturi de televiziune, la noi nu le putem vedea (și cele bune dar și cele rele), iar sistemul diferă? Iar mincinaș sală? Iar ne vindem orice: rușineați, artiști, becurile, cacevășul, sufletul, încălțările - dar nu ne vindem teră?

Am o idee: să încreieră să „vinde” (sau măcar să împrumută) televiziunea.

P. S. Apropo, acasă (03.10.1980) un reporter ne-a anunțat cu morță că „dacă va fi casul” (citez exact) ne va trece la cîmp de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajungește la un nivel comparabil cu cel european, care-i permite să trateze de pe podișii cît de cît egale, dacă nu chiar egale de-a dreptul, cu Occidentul. Călău unei viei omenești confortabile și demne, de care să beneficieze românii pînă prin 1947, după spericiu trașă în săptămînile explosive, euforie și de neuitat, niciund nu mai cunoscuse. Dirijatorii acești și civilizației românești, încopite cu suficiente dificultăți, eforturi și sacrificii, își administrează lovitură de grăie exact în momentul când ea ajunge

vilegile li orbesc. E de înțeles, la urma urmei; dar și aici înțelegerea mea se oprescă, iar raionul se blochează — instinctul lor de conservare nu emite nici un semnal de alarmă? O ființă normală posedă și un asemenea instinct, care să averiezează la vreme de pericolul potențial, determinând-o să-și ia măsurile de precauție necesare. Supraviețitorii defuncțului regim par să fie privați de un asemenea instinct. Frică, forță care conduce — orice s-ar spune — majoritatea acțiunilor umane ca și animale, prin inhibarea sau stimularea lor, funcție de necesitatea momentului, absentează, după toate aparențele, din psihicul acestora. După valul de spaimă din Decembrie, provocat de sosirea potențialilor „zile ale răfuieșilor”, care nu prea au avut loc, aparținându-i și culturii, veciul regim par să fi convins că sistemul lor de conducere e sortit să dureze încă un număr de ani, mai mare decât cel care le-a rămas de trăit, căpătind o nouă viabilitate de (pe puțin) 45 de ani. Apropiația degradădă și esafadajului lor de-o viață nu dă semnale că i-ar trezi la realitate, fie și în ultimul eșec dintre ultimele. Tot ce s-a exprimat în privința lor, la vremea respectivă și continuând pînă astăzi, a fost nu dorința de vendetta, ci invitația ea, penitru o vreme, să se retragă în umbra unei făceri aducătoare de uitare a prea multelor lor culpe. „Pedepșa” părindu-se benignă, curajul le-a revenit după spiecătură trăsă. Acum aragonia li s-a reinșăpinit în gesturi și vorbe. Convinții de nemurirea speciei lor (erau să spun „castel” lor), nu par să fie îngrijorări de viitorul ce se anunță fatal în ei-privește. Teama de fură și exasperarea celor pe care i-au păcălit, abuzind de credulitatea și generozitatea lor, nu pare să-l hintule. Dacă inteligenția, simțul moral, competența — și, mai presus de toate, omnia — lipsesc cu totul din sfera lor psihică, înstinctul de conservare, frica, unul dintre sentimentele omenești cele mai frecvente și mai decisive, — le lipsește, oare, și ea, cu desăvârsire? ■

# ACENTE

Alexandru Văduva

## • Anabasis

„A răzbăte prin meleaguri necunoscute, a fi încercuit de vrăjmași care pindesc orilejul cel mai potrivit ca să-și sucescă gîtu, asta este anabasis...”

Hašek — „Peripetile bravului soldat Svejk”

Președintele aleș al României nu a mai putut, în acest miez de toamnă, un dialog cu țara, deci nu a mai venit cu răspunsurile scrise pe hîrtuire, așa că Victor Ioanescu, realizatorul emisiunii, sobru și calificat, a trebuit să-și impâncre întrebările cu oarecare propoziții ajutătoare. Să, pentru că tot nu avea bcuri, am rezinsit din plin criza de zimbet în care și astăzi domnul Ion Iliescu; ne-a lipsit și cunoștința din din umeri, lansat încă de pe cind stăteau în fotoliul CPUN-ist...

Răspunsurile președintelui ar putea fi structurate astfel:

**Eu și mapamondul:** aici afăram că în ciuda faptului că mai toți suntem remarcat absența unei disocieri de comunism (care nu a lîsos), se pare, din cîndvîntul președintelui Jelev), la „o cître mai atență a discursului” rostit la O.N.U. se poate observa „caracterul radical al proceselor de la noi”, așa incit, zice președintele nostru, a constituit „o surpriză” conținutul și formularea mesajului său.

**Eu și Europa:** președintele a avut contacte cu „toți reprezentanții țărilor europene”. Ne-a mai venit un plus înaintă la loc în momentul în care, amintind de Albania, chipul domnului Ion Iliescu a fost luminat pentru o clipă de un zimbet neinvonotat.

**Eu și modelele economice:** aflăm că, între modelele american, cel mai tare, dar bazat pe risipă, și cel japonez, care o fi el eficient și s-o baza pe utilizarea economică a resurselor, dar nu e pe sufletul nostru, a mai apărut și modelul Italian care, ce să mai vorbim, parțial și facut anume pentru a-l urma noi, mai ales că această Italie ne-a susținut în față Consiliului European; tragem concluzia că, sprînjiniți vredodată de Burundi, vom urma un model burundez.

**Eu și America:** aici e de remarcat bucuria președintelui că, exprimînd interesul Americii pentru noi, oamenii de afaceri de acolo l-au invitat, pentru a se reîntîlni, la recentul deschis Tîrg. Să fili invitat, să și te dea întîlnire la București, astăzi da stil original de afaceri!

**Eu și emigratia:** președintele s-a întîlnit cu vreo 50 de români americani. Am aflat despre greselile trecutului, despre datoria prezentalui, despre mesajul emigratiei în a ne sprînji (dar mesajul nostru?), despre faptul că sunt deranjați de tonul presei (care presă?), despre limba dur (al cui?) și, în final, despre dorința de unire a tuturor eforturilor.

**Eu și președinția:** în această „toamnă bogată”, președintele are o agenda f. înărcată (Varșovia, Tokyo, Paris).

Și, în timp ce doar domnul Victor Ioanescu își lăsă rămas bun de la noi, mi-am amintit finalul emisiunii din scara precedență, cea cu sindicatele minerilor, cînd Miron Cosma, încolțit de întrebările lui G. R. Serafim, bilingvind despre înțima și frupul (ărăi), a spus că da, vor mai veni la București să facă ordine, în cazul în care cei aleș de ei îl va chema din nou... ■

# ACENTE

Andreea Pora

## • Răpirea bucuriei

Televiziunea a fost penitru o mare parte a populației un zeu. Înainte ca și acum. Un zeu hulit și labit, dar totuși unul comod, care nu dădea bătăi de cap și nu avea pretenții deosebite. Singurele ofrande pe care le cerea erau timpul și răbdarea supușilor. Iar poporul român avea resurse aproape inexistabile de timp și răbdare. Mai ales „eci mulți”, care, întotdeauna de muncă, nemulțumiri, cozi, I.T.B. și tot felul de mizerii aducătoare de desperare, se prăbușea seara în fața micilor ecrane. Un zeu de neînlocuit. Fără el timpul liber „al celor mulți” ar fi devenit un gol imens și intunecat. Televizorul era nucleu în jurul căruia se regresa seara familia, luase locul Bibliei cîndă cu voce tare. Nici nu putem imagina cît de mulți cetățeni ai Republicii urmăreau emisiunile Televiziunii. Aproape de orice fel. Din lipsă de altceva. De la vizile de lucru, specialele de sunet și lumină, nouă folclor și românește, la filme patriotarde și piese sănătătice. Emisiuni facute să indobitoacească și să-l transforme pe supuș în selavi. În numai cîte două ore de program, Televiziunea a reușit mai mult decât orice alt mijloc de propagandă în masă (presă, invățămînt politico-ideologic) să creze acel sentiment al dependenței de putere, starea de automuljumire și de confuzie a binei cu răul. A reușit să anihilizeze puterea de a discerne. De a judeca. Pentru că oamenii rat judeau ceca

ce vedea. Uneori, rideau, cite o dată se înfuriau, dar cel mai adesea priveau. Doar atî. Pînă și în zilele de 23 August, 1 Mai sau cu ocazia altor „evenimente” televizoarele erau lăsate să-și reverse valurile de ode, cîntec și „să ne trăiesc libili conducători”. Sunt imagini care au rămas definitiv înțipite în mintile multora. De aceea sociul produs de revoluția privată la televizor a fost imens, trezind ca orice lume care se prăbușește, instințele priuare sau și mal rău, așa cum îmi povestea un tânăr ce tocmai își săză poreul pentru Crăciun: „Am zîdă vîcă vîcă plesă de teatru și dăta l-am lăsat să meargă”. De aceea, probabil că mulți nici nu prea surprezini dacă ar revedea ansamblurile grotesci de recitatori declamind odată slăvirea „emanătorilor”.

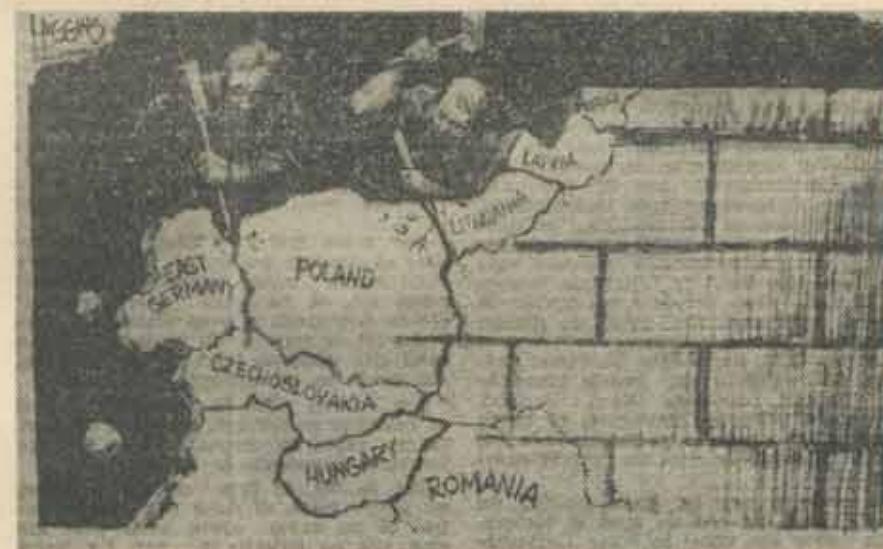
Acum zeul și-a reintrat în drepturi și a căpătat cu adevărat o putere olimpiană. În majoritatea caselor televizorul funcționează fără nici un fel de discernămînt, mereu în așteptare. Mincarea se arde pe foc, cărțile se acoperă de praf în biblioteca și familiile se dezbină din cauza lui. „Odiosiniștrii” nu și-au dat seama de forța zeului astăzi în o grădă lor! Căci acum, el poate minu constiție, cîștiga alegeri, decanșa războale civile.

Cînd electoratul român, în special cel din provincie, a cerut liniste el s-a adresat nu altuia decît el, cînd „zeul televiziunii”. Pentru că de la el veneau starea de confuzie și panică, șirile născute, zvonurile, el anunță loviturile de stat și comploturile, îndemnă la luptă sau pace. Cu

capitalul de încredere cîștigat în primele momente, el a guvernat jîndă timp de săpte luni. Speriat apoi de propria-i putere ce risca să-l aducă în pragul pierzaniei (vezi zilele de 13 și 14 iunie), înlocuiește o schimbare la față, pentru potolirea istoriei colective. S-au înmulțit filmele, emisiunile sportive și muzicale. Au revenit cele patrioțice. Odă cu coazole, foameie, săracie. Televizorul funcționează, desigur, doavă sint milioanele de ferestre scăldate în lumina cenușii a ecranelor, dar oamenii „eci mulți” alunecînd în vesela oboseli, înțelegind poate, că au fost prea adesea păcăliți au început din nou să privească. Numai să privească.

Un singur mare dușman a avut. Atunci și acum. Un dușman, care este poate cel mai dispus să acorde elemență. Un singur lucru însă nu poate să-l înțeleagă. Lui și celor care-i sint săpini. Răpirea bucuriei. Așa îmi spunea un tînăr acum cîteva zile, mai precis pe 2 octombrie. „Eu n-am făcut revoluția, sunt de la tăru. Dacă n-ăs fi deschis televizorul m-as fi putut bucura. Aș fi ieșit cu o sticlă de vin în stradă și aș fi băut-o cu cine se numere. Aș fi fost fericit. N-am putut, penitru că vedeam la televizor cum mor oamenii. Zile întregi am văzut numai asta. Nu m-am gîndit la vreun altceva decât atunci... Mai tîrziu am aflat că a fost un fel de însecnare, nu stiu bine... I-am urit penitru că nu ne-am putut bucura. Ne-au răpit acest drept. Cind am văzut filmul cu unificarea Germaniei, cîndă fericire era acolo, am plină.

Așa ar fi trebuit să fie și la noi.” ■



Desen de JACK HIGGINS

# ACENTE

Mihai Ștaub

## • Avioanele guvernului

Un calet, 1.000 de lire. Dacă-i punem un abțibild sau o etichetă colorată, 2.000 de lire. Un serviciu de cafea, 10 dolari. O bicicletă, greu de trecut dar se poate, 300.000 de lire. Un televizor, când ceva la vîmăș, 100 de dolari.

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Trebule să plec. Aici ce fac cu trei mil. de lei? Dacă muncașe pe dolari sunt că am făcut ceva. Măcar că vin cu ei în țară și deschid o circumsă. Nu vezi, toti închiriază numai pe valută. De cumpărăt ce să mai vorbim. La bancă pot să împrumut maxim 23.000 de lei. Cu cunoștițe. Știi cît costă o vîză?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Rulmentii se vînd foarte bine. Dacă faci rost de o barcă pneumatică, te-ai aranjat. Se cauță hainele de iarnă. Un palton, dă-l la curățat și ai grija de eticheta, 20 de dolari. Gramul de aur a ajuns la aproape 12 dolari. Știi ce-i acolo? Lumina. Vin mărfurile peste tine. Dimineață, bătăiat de prăvălie, care cîștigă 70 de dolari pe săptămînă stergă toată marfa din vitrină. Așa, mătură în jurul magazinului. Închid bulgarii graniță?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Excusești în străinătate. Zeci de mil. de lei și sute de dolari. Guvernul oferă 75 de dolari pe un. Sapte perechi de blugi sau sase grame de aur la turci. Pentru o excusești îți mai trebuiește încă pe altă. Vezi că vîza se obține mai ușor la turci. Pe dolari. Săraci vienezii, să le mânânce lebedele.

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Rosii, la stat, niste gigilići storice. Castraveti, aproape 30 de lei kilogramul. La stat, copoada, 20 de lei bucata. Mere, 20 de lei kilogramul. Telina, 20 de lei bucata. Cartofi, 10 lei kilogramul. Ouă, 2,50 lei. La stat nu se mai ouă nicăi găinile. Cu cine și fi facut primul ministru partid cu agricultura? Pe ce? Sute de mil. de oameni fugiți. Exil economic. Ce să facă, mai întii, oamenii cu puțina monedă cîștigă că salăriu? O dau pe mîncare. Dar, importăr furaje și n-avem se minte pentru anul. Am hrănit Europa cînd sărbătoream fructele. Am hrănit lumea și noi înțeajm după o bucală de carne. Acum?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Roșii, la stat, niste gigilići storice. Castraveti, aproape 30 de lei kilogramul. La stat, copoada, 20 de lei bucata. Mere, 20 de lei kilogramul. Telina, 20 de lei bucata. Cartofi, 10 lei kilogramul. Ouă, 2,50 lei. La stat nu se mai ouă nicăi găinile. Cu cine și fi facut primul ministru partid cu agricultura? Pe ce? Sute de mil. de oameni fugiți. Exil economic. Ce să facă, mai întii, oamenii cu puțina monedă cîștigă că salăriu? O dau pe mîncare. Dar, importăr furaje și n-avem se minte pentru anul. Am hrănit Europa cînd sărbătoream fructele. Am hrănit lumea și noi înțeajm după o bucală de carne. Acum?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Un hamburger, 35 de lei. O bere, la cutie, 80 de lei. Tigări, între 85 și 120 de lei. Românești, cozi. Bere, coadă două ore și de cele mai multe ori este tulbură. Fripătură cu ceva pe lingă, trei sute două persoane. Si restaurantele de stat sunt privatizate? Coca, 75 de lei. Nu-i mai bine să plec? Cu banii cîștigă într-un an om să fac. Cu valută lei marfa de afară. Ai văzut lista cu milioane?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Punem murături? Cind o să găsim oțet. Le facem copiilor compot? N-avem Zahăr și poate găsim în comert. Am văzut la un particular, 80 de lei borcanul. Avea de ananas. Al mic mi-a spus că iar și-a schimbat invățătoarea. Cel mare n-are

profesori. La fabrică de lapte o femeie și-a ars picioarele pentru că s-a rupt furtunul. Era vechi și fabrică. Tânără a primit pămînt și n-ău ce face cu el. Fură de la C.A.P. Ferice de căi cu bani. Să-ai luat tractor, C.E.C.-ul, care mîșcă sute de miliarde, ar vrea să investească dar nu poate. Nu există legislație?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Să faci rost de manuale. Nu se găsesc la librărie. Tată, avem manuale noi. Cu capul „tovărășului”. N-avem hîrtie. De ce exportăm? Unde stau studenții căministii fără bursă? Ziarele nu apar. Un roman polițist, privatizat, 20 de lei, 30 de pagini. Romane de senzație, peste 125 de lei. Poezile „cenzurate” — de cine? — ale lui Păunescu, din editura proprie, 125 de lei. Nu se găsesc pastă pentru pix. Un pix cu folosință unică, 25 de lei. La consignație. Scrim cu creionul. Asculitori?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

La München, un dollar este aproape trei sute de lei. Unui „Panasonic” îl pui volan și-l folosești ca „Lăstun”. Au același pret. Un costum, 10 dolari. Un serviciu de pahare, complet, 10 dolari. Te înțelegi cu turcă. Prin magazine nu mai găsești nimic de îmbrăcat. Numai măsuri mari. N-avem îngăștătoare? Din gogoșă? Magazinile de portelanuri sunt goale. Le-am dat pescheș?

Guvernul cumpără avioane. Foarte multe milioane de dolari.

Eliade, primul volum, 500 de lei. „Istoria...” totă, 1.300 de lei că a lăsat una de la el. Lloss? 400 de lei. Il scoatem la 300 după apus. N-avem apă. Dunărea este deja de gradul doi. Trebuie cîteva milioane bune pentru filtrare sau pentru colectarea apelor subterane. Ai luat butelie? Am stat la rînd pentru listă. Sîntem la numărul 1990. Poate, polimîne. Au să tragă gaze pe stradă. Cind?

Guvernul cumpără avioane.

Foarte multe milioane de dolari. ■

# Raport al Grupului pentru Dialog Social și al Comitetului Helsinki din România asupra evenimentelor din 13–15 iunie 1990

## CRONOLOGIA ZILEI DE 13 IUNIE 1990

### • Atacul poliției

Ziua care tocmai începea avea să fie ultima din scurta istorie a Golaniilor.

La ora 2, „Alianța poporului” a început să-și strângă corturile, instalarea de sonorizare, inclusiv generatorul electric și s-a retras din Piață. Stătie de amplificare, care era proprietatea Ligii Studenților, a fost înăpolită acestora.

Majoritatea oamenilor a rămas pe loc — pe esplanada din fața Teatrului Național. Cel rămas erau, în special, persoane din București sau din provincie, care se stabiliseră acolo, și care încercau, cel mai adesea cu deznaștere, să ducă mai departe prin însăși prezența lor acolo, mesajul protestatelor pe care manifesta din Piață. Îl formulase înainte de 20 mai. Era, totodată, un număr de grevisti ai foamei. Cu totul se găseau acolo cam 250 de persoane.

La ora 3:30, au apărut cordoane massive de poliții, în zonele Luceafărul, Rosetti, Biserica Enel, Bătăiei, Dalle. În primele momente, se putea trece prin aceste cordoane. Invocind pentru prezența în zonă un pretext oricare.

La ora 4, a avut loc atacul poliției, pe cit de scurt, pe atât de crud și violent. „Din folos am văzut în Piață Universității aproximativ 1.000 de polițiști, cu scuturi și căști cu viziere care băteau toți oamenii aflați în piață”, declară un martor ocular aflat, în acel moment, în clădirea Institutului de Arhitectură (A2). „În afară de suboferi și de acutieri erau și numeroși oameni îmbrăcați în haine civile care păreau a conduce întreaga acțiune” (A1). Una dintre persoanele agresate a menționat prezența poliției militare și a trupelor USLA, ca și a civililor „dotati cu bastoane și scuturi. Noi am trecut printre ei, loviti foarte puternic în cap de bastoanele acestora. Pe la jumătatea acestui culoar am primit o altă lovitură puternică în timpul dreaptă, pierzându-mi cunoștința am căzut jos. Deasupra mea doar îl auzeam, că de văzut nu mai vedeam, se adunaseră vreo 4–5 polițiști care mă loveau cu picioarele în picat, în stomac, în cap, unde nimereau, strigând mereu: „Tu ce-ai căutat fă, aici? Vrei democrație? Uite democrație!” (și mă loveau și cu bastoanele și cu picioarele). Doi dintre acestia m-au ridicat că „Era destul” după părea lor și m-au dus în mașină încărcată cu golani încărcăți în bătăie. Erau toti terminați cu bătăie, avea fiecare singe pe față, pe mîini, pe picioare, mașina era suprarecărcată [...]” (D4).

„Majoritatea golaniilor ne-am refugiat în holul Intercontinentalului crezind că poliția nu va aciona asupra noastră cu violență. Dar ne-am înșela... După cîteva minute după ce eram în ușa hotelului toată suprafața unde erau montate corturile și pînă la flintina arțexiană din fața Arhitecturii era plină de poliție. De jos, de la recepția hotelului strigam cu totii „Fără violență” și „Libertate te îmbim, ori învingem, ori curim!”. În acest moment toți polițișii s-au repezit la geamurile hotelului, spărindu-le cu bastoanele și scuturile apoi intrind pur și simplu peste noi, călcindu-ne în picioare, și lovindu-ne cu bastoanele și bocanii lor de poliție. Pur și simplu eram toți pe jos de bușculata care se petrecuse, mulți, chiar foarte mulți, ne-am tăiat în geamurile sparte de ei. Între timp noi, cei din spatele primului rind de tineri care strigam „Fără violență” am reușit să fugim pe scări în sus spre un loc unde trebuia să ne stergem

singele rănilor produse prin bătere. Multe dintre cei grav răniți au fost transportați la spitale (nu se știe la ce spital), tot cu mașini de poliție.

Am bătut la ușile camerelor de la etajul 1, dar degeaba! Ne-am ascuns în garderoaba acestui etaj și am stat 15 minute. Rănilor noastre singurii continuu, tremuram de frica acelor oameni în forme gri-biceu, iar de jos se auzeau teroare: tipete și lovitură puternice! Stăteam fiecare nemînat, aproape că nici respirația noastră nu se mai auzeau... M-am tăiat la mină dreaptă, iar la piciorul stîng rănilor provocate de geamuri s-au intilnit și au format un V.

Dar n-am mai avut timp să mă gîndesc că deodată s-a aprins lumina și s-a auzit vocea unui bărbat: „Controlați pește tot, că pe aici s-a ascuns!” Ne-au descoperit și s-au răstătit la noi să iezim că de repede de acolo să o luăm unul cîte unul pe scări în jos. Dar jos, noi știm ce ne așteaptă!

Am coborât pînă la recepție, numai cu bastoane pe spinare, cu suturi în picat, în cap, pește tot corpul... Eram deja pe jumătate terminat în bătăie.

Jos, în hol, în fața camerelor video, nu ne-ai alini, ci doar ne făceau control să nu avem arme, arme albe sau cine să le obiecte la noi. La ieșire erau deținute foarte mulți ziaristi, fotoreporter care filmau și fotografau evenimentul evacuării noastre de la Universitate. După ce am ieșit din hotel în fața mea nu vedeam decât flash-uri aparțelor foto și uniformele poliției. Eram deja amețit de o lovitură cu bastonul de poliție în cap în timpul dreaptă. Mi s-a ordonat să o iau tot pînă la dubă care avea să ne duce, nici noi nu știm unde. Deçi pînă la mașină era un culoar format din polițiști dotati cu bastoane și scuturi. Noi am trecut printre ei, loviti foarte puternic în cap de bastoanele acestora. Pe la jumătatea acestui culoar am primit o altă lovitură puternică în timpul dreaptă, pierzându-mi cunoștința am căzut jos. Deasupra mea doar îl auzeam, că de văzut nu mai vedeam, se adunaseră vreo 4–5 polițiști care mă loveau cu picioarele în picat, în stomac, în cap, unde nimereau, strigând mereu: „Tu ce-ai căutat fă, aici? Vrei democrație? Uite democrație!” (și mă loveau și cu picioarele și cu picioarele). Doi dintre acestia m-au ridicat că „Era destul” după părea lor și m-au dus în mașină încărcată cu golani încărcăți în bătăie. Erau toti terminați cu bătăie, avea fiecare singe pe față, pe mîini, pe picioare, mașina era suprarecărcată [...]” (A2).

Mulți dintre cei prezenți la acea oră în Piață dormeau în corturi. Polițișii au distrus corturile și au căciat totul în picioare inclusiv pe cei aflați înăuntru.



Absolut toată lumea a fost arestată, inclusiv grevistii foamei, al căror perimetru se afla sub protecția Ministerului Sănătății.

Corturile fuseseeră dărinate și polițiștii se plimbau răscolinind cu picioarele lucrurile care se aflaseră în corturi. TIR-ul care blocase mai multe zile carosabilul fusese remorcăt. Oamenii erau băgați în dube sub lovitură nemiloase de bastoane. Am văzut cum un tînăr era bătut de circa 7–8 polițiști, cum o femeie care încerca să fugă era lovita cu bastonul de fiecare polițist pe lîngă care trecea și chiar atunci cînd cădea era ridicată de polițist și lovita. În afara numeroaselor dube, în zonă erau camioane în care numerosi civili încarcăti obiectele din piață (gozinci, steaguri, rămasile corturilor) (A2).

Scena s-a derulat extrem de rapid. Unii dintre cei ridicăti au fost duși la Jilava — cei răniți, la spitalul Inchiso-

rii; alții, în arestul Poliției Capitalei — aceasta a fost în general soarta grevistilor foamei — de unde au fost eliberați după cîteva ore. Alții — cel mai numeros — au fost duși la școală Măgurele. După 10 minute de activitate a forțelor de ordine, ultimele vestigii ale Golaniilor dispăruseră. Au apărut în schimb mașinile salubrității. (A5).

• • • Cu toată repeacăințe desfășurăril ei, evacuarea Pieții a avut numeroși martori. Cel care au privit necamflat desfășurarea evenimentelor au avut nevoie de a deveni din observatori, vîțime. Mai multe persoane din blocul „Pescarul” au urmărit scenă de pe terasă. „La 5 minute după ce am ajuns în apartament, în bloc au năvălit polițiști care i-au luat cu ei pe cel ce se găsea pe terasă blocului. Menționează că polițiștii su incercat să spargă ușile unor apartamente, lovindu-le cu bocanii” (D 44).

## 13 IUNIE 1990 LA INSTITUTUL DE ARHITECTURĂ

### • Incidentele din zorii zilei

„În institut se aflau cca. 15 studenți care lucrau la redactarea finală a proiectelor pentru verificare, respectiv a proiectului de diplomă. Notăm că, întrucât aceste proiecte necesită planșete de mari dimensiuni, ele, în general, nu pot fi lucrate acasă. Pentru anumite proiecte chiar regulamentul didactic cere ca acestea să fie redactate obligatoriu în scoulă. De altfel lucru în timoul noptii înaintea termenelor drastice de predare a lucrărilor are o tradiție îndelungată în institut” (A8).

Auzind, în jurul orei 4, zgromote puternice din zona Pietei Universității (motoscooteri de masini, tipete, geamuri și sticle

sparte), mai mulți studenți și-au părăsit lucru pentru a vedea ce se întâmplă, fiind astfel „marțorii unor scene greu de imaginat” (A5). Impresionat de brutalitatea poliției, un student, Călin Alexei, a aruncat într-o ferestra cîteva [circa 10 (A2) n.m.] bucăți de hîrtie pe care scriise: „Nu faceți bine. Asta e teroare”. „Săntăi inconștienți!” (A2).

Pe la ora 5–5:30, se înregistrează răspunsul polițiștilor la acest gest, răspuns cu totul disproportionat. Unii dintre ei intră și abuziv în clădire, tipind la portar și reprozendu-l că în institut au intrat diferite persoane: „dar dînsig se aflau în fața Institutului încă de la ora 2 noaptea, și au văzut perfect că nimeni nu intrase în clădire” (A10). „M-am amintit cu arestul la Poliție — declară în continuare portarul și au intrat în ateliere. În prealabil am

fost legitimat de către un ofițer” (A10). Alții intră și mai abuziv, spărind ușa Institutului dinspre Blocul Dunărea probabil pentru a ajunge mai direct la studenții care aruncase hîrtile într-o muștrătoare. Văzind că polițiștii au pătruns astfel în clădire, studentul vizat, împreună cu două colegi aflate întimplător în apropiere, încearcă să se ascundă într-un WC. După foarte puțin timp sunt ridicati de acolo, „pe scări, pînă la etajul I” erau aliniati de o parte și de alta, pe fiecare treapă, polițiști cu căști albe. Am fost luat de doi polițiști (flancată) care mă tineau de mîini. În aceeași situație erau Andreea Morărescu în fața mea și Călin Alexei în spatele meu, el strigând: „Fetele sunt nevinovate” (A10). Am auzit în spatele meu zgromote de lovitură. În momentul în care am

lesit în stradă să auzit o voce: „Nu dai în ei!” (...). Am trecut printre un cordon de polițiști spre dubă. Am fost scutat și înjurată, înainte de a fi suiat în dubă polițiel. Am stat circa 2–3 minute pentru a fi fotografiați și filmati. Polițiștii ne amenințau. Unul dintre ei mi-a spus, printre înjurături, că voi „infunda oscără”. Eram uitătă și nu puteam înțelege cum un om nevinovat putea fi tratat astfel. Am fost suiat în dubă” (A2).

Polițiștii, intră în număr mare în Institut, sunt în general suspicioși, ostili și amenințători. „Polițiștii ne-au spus să stăm linistit că „au curățit în sfîrsit” Piața Universității, apoi ne-au întrebat ce căutăm în Institut la ora aceea și ne-au cerut să ne legitimăm” (A1). Unor studenți care întrebă pe ce temei legal sint pre-



zenti politiștii acolo li se răspunde că „o să vada ei hirtie”. (A3). Un student vede în insistență cu care li s-a cerut să-si nărasescă sălile în care lucrau o intenție vadită de a-i „implica” în evenimentele din acea dimineață din Piață. (A3).

Doi studenti merg în căutarea colegilor lor dispăruti. „Un gradat (din afara clădirii, n.m.) ne-a spus că nu a fost retinut nimici în incinta Institutului și că să ne căutăm colegii în școală”. (A1). Ajunși însoțor, sunt reperati de polițiști care le cer, prin sunete, să coboare. Ajunși la o ferestrelă de la parter, studentii sunt literalmente trași afară de polițiști, care le rețin buletinele de identitate și li conduc, lovinuindu-i cu bocanci, spre fintina armeniană.

Ajunși la marginea fintinii, unii polițiști ne-au spus să sărim în interiorul ei îngă „frații noștri”, acestia din urmă fiind alii persoane reținute, printre care și doi minori. După ce am fost imbrăciți în incinta fintinii și început un fel de interrogatori înrucișat, întrebările venind de la persoane imbrăcate în uniformă și de la persoane „în civil”. La un moment dat ni s-a spus „zimbiți că se filmează” și într-adăvăr am văzut îndepărtate spre noi două camere video și mai multe separate de fotografat. Apoi a apărut o dubă și am auzit comanda „formază cordonul pînă la mașină”, moment în care mulți subofițeri s-au aliniat lăsind un culoar prin care trebuia să trecem. Pe drum, polițiștii din cordon m-au lovit din nou cu bocanci și în momentul în care trebuia să urcăm în dubă a intervenit un civil care a spus că „cel de la Arhitectură” să fie dat de-o parte și să se formeze o grupă care să mențină eu și în Institut pentru a-i aduna pe toți.

Pe drum spre școală am fost încadrati de către doi subofițeri care ne tineau strins de brațe, iar civilul a dat ordin să ni se pună cătușe, dar spre horoul nostru nici unul dintre polițiști nu avea cătușe. Ajunși în Institut, ne-au spus să-i conducem în toate atelierele în care stiam că se află colegii de-al noștri care lucrau. În atelierul în care lucraserem am intrat însotit de doi civili dintrucare unul era cel care dăduse ordinele, iar celălalt avea un aparat de fotografat, și de patru subofițeri, acolo găsindu-i pe cei doi colegi pe care li lăsasem acolo.

Ajunși în Institut, ne-au spus să-i conducem în toate atelierele în care stiam că se află colegii de-al noștri care lucrau. În atelierul în care lucraserem am intrat însotit de doi civili dintrucare unul era cel care dăduse ordinele, iar celălalt avea un aparat de fotografat, și de patru subofițeri, acolo găsindu-i pe cei doi colegi pe care li lăsasem acolo.

Primul civil a început să ne perchezeze atelierul începînd cu răsturnarea coșului de gunoi și continuînd cu ascultarea tuturor casetelor audio, citirea afiselor de pe pereti și terminînd cu controlul genilor în care ne tineam instrumentele. În timpul acestei ultime acțiuni au fost reținute buletinele de identitate ale celor două colegi de atelier dispărute în cursul evenimentelor. La mine în geantă civilul a găsit un „cutter” și a insistat să îl iau cu mine pe motiv că ar fi armă albă. În acel moment a intervenit unul dintr-o subofițer care a spus că nu este armă albă ci un cuțit special pentru tăiat hirtia și calcul. Civilul a continuat să pretindă să îl ia „cutterul” cu mine la care eu am ripostat și lăudându-i pe subofițeri drept martori am declarat că refuz să-l iau deoarece în momentul reținerii nu aveam asupra mea. Civilul a renunțat și ne-a spus să-l urmăm în Piață.

...am fost încercuit de mai mulți subofițeri care ne-au acuzat că am confectionat manifeste și le-am răspîndit în Piață și că lucru care confirmă aceasta este că noi lucrăm cu tuz și că tuzul nu se uscăse încă pe manifestele găsite în Piață. La cererea noastră de a vedea un astfel de manifest ne-au arătat niște amănunturi prin care studentii arhitect erau invitați să participe la marșul de protest din 7 mai 1990, acestea fiind trase în xerox și nicidcum trase în tuz.

Am fost eliberati, însă mie nu mi-a fost înăpoliat buletinul de identitate pe motiv că nu se mai spune la cine este și că îmi va fi trimis la școală.

Alți studenti care fuseseră obligați să coboare în Piață încearcă să se întoarcă la Institut (7.20–7.30), dar portăreașa îl opresc, invocînd un ordin primit de la polițiști. El așteaptă afară pînă pe la 8–8.30, cînd, împreună cu colegii soșiti între timp la Institut, intră în clă-

dire. În semn de protest față de cele întipărite în zori, studentii declară greva, cerînd eliberarea reținătorilor.

Studentii au sosit în ajutorul meu și îi au spus: „Eu sănătatea mea și așa am putut intra în Institut”. (A6). Un student este prima de către manifestanți, obligat să strige: „Trăiescă F.S.N.-ul!” Intrînd refuză, primește un pușcă în figură. (A12). Mai multe persoane au făcut plină de singe. (A13). Studentii din interiorul clădirii au înlocuit rapid geamurile sparte cu planșete, panouri de lemn și bârnă. (A15). Această blocare rapidă a ferestrelor a oprit intrarea în Institut a „muncitorilor”.

## • „Atacul muncitorilor”

Din declaratiile consensuale de un marator ocular se poate observa, în mare, structura întregii reprezentanți, ca și schema ei de indrenătură morală. În ciuda caracterului lor extrem de rudimentar, ele au fost puse în joc, pe scară mult mai mare, în zilele interventiei minore. Într-un limbaj revoluționar — care poate găsi oricind echivalente contemporane — schema este următoarea: „dusmanul porțierului”, prin acțiunile lor nesăbute, stîrnesc furia acestuia, care, într-o reacție de apărare, poate deveni (vai!) excesivă.

Muncitorul avea un ziar lăsat sub, ne care îl răsusea de parcă ar fi fost gîul unui pasări. În timp ce eu pantoful freacătă de beton, spunând că aşa o să fac

el studentilor pînă o să-i termine. (...) Un alt muncitor mi-a spus: „Eu sănătatea și nu mai pot să lucrez din cauza a ceea ce se întîmplă aici în Universitate”. Iată ce spune un polițist, care face parte din cordonul care să-a dat la o parte, permitînd accesul agresorilor către Institut: „De, dacă nu mai tăceti din gură, îi săi supărăt pe muncitorii”. (A11).

Atacul „muncitorilor” a indignat trecători, dintre care mulți au luat partea studentilor. (A8). Mai mulți mariori oculari au considerat acest incident ca decisiv în escaladarea violenței în acea zi, în agresivitatea deliberată a oamenilor.

„Am văzut cum forțele de ordine, în dorință de a împăra pe cei ce se adună să se adună în stradă, au folosit bastoanele împotriva acestora. Acest fapt a enervat și mai tare pe cei ce se aflau în stradă”. (A8).

Utileor „manifestanți” de la I.M.G.B. s-au dizolvat în masa celor prezenți în zonă. „La un moment dat, coloana celor de la I.M.G.B. a fusionat cu cei prezenți, strigînd „Jos Iliescu” și s-au îndreptat spre cordonul de poliție din Arhitectură și Fondul Plastic». (D4). Acesta a fost cel mai important focar al violențelor ce aveau să se desfășoare, în acele ore în Piață.

Studentii nu au participat în nici un fel la aceste confruntări. Din contră, ei s-au pregătit pentru a preîntîmpina incidente, coborînd extincțoarele cu amușă. (A7). De altfel, în jurul orei 14, Institutul a fost vizitat de domnul ministrul Sora. ■

## Misterele FSN-ului

De ce o fi FSN-ul așa de misterios? Ce o avea de ascuns? Uite, nu mai de departe de ieri, dau să intru în sediul FSN de lîngă biserică St. Elefterie, să văd și eu ce mai e pe acolo. Ce să fie, nimic interesant. Afise cu... stîluri dva, cîte o ziare, Dimineață, Azi, Adevarul și... România mare. Fără nici un gînd rău, vreau să fac o fotografie pentru albumul meu, dar un domn, cum să vă spun, înalt astăzi ca brațul și cu o nemulțumire existențială înțărătă pe față, îmi pună mină în obiectiv. Cică n-am voie să fac poze aici. „Păi, zic, să zică și vreau să fac...” dar n-apuc să termin că domnul mă împinge usurel, dar hotărît, afară, î se simte hotărîrea în bratul cu care m-a condus. Il rog frumos, vreau să scriu un articol, nimic rău, il arăt și legitimația să nu crede altceva. Vede dinsul că lucrez la „22” și imediat zice: „Dacă eu mă duc la tărâniști, cred că mi-ar da voie să pozez?”. „Încercă!”, î recomand făcînd imediat legătura între tărâniști și „22”. Dar de ce nu e voie? Caut să mă informez. „D-ăla, că nu vreau eu”. Îmi răspunde. Ce poți să mai zici, nu vrea și gata. Nici cum îl cheamă nu vrea dinsul să îmi spună. Ce de mister! Apoi, agresiv, mă întrebă de unde am aparatura, adică reportofonul cu care înregistrasem conversația și aparatul de fotografat. „Sunt pe valuri”. Îmi spune cu un zîmbet atotștiutor. Chisă așa. Nu ne vindem jara!

ANDREEA PORA



## Întrebare după miting

Bucureștenii s-au dezobîgnuit de mitinguri, marsuri sau alte forme de protest. În general s-au dezobîgnuit să protesteze. Si totuși...

Convenia studentilor bucureșteni a hotărât organizarea unui miting prin care să-si reafirme poziția de susținere a principiilor în numele căror au luptat din decembrie începînd.

Un miting destul de „rescris” dacă ne gîndim că este organizat de studenți, dar bine pățit de polițiști. Spațiu din festivitatea Cotroceni este împărțit de uniforme bătrâne. Cîțiva elevi ascuțit și ei atenții instrucțiunile unui ofițer ce reparătează o trupă de aproximativ 20 de polițiști în posturi. Deși, de la prima vedere îi poți da seama că posturile sunt deja ocupate. Mașini ale poliției staționează pe străzile din jurul bisericii St. Elefterie, iar grupe de elevi între-pătră polițișii se plimbă agale pe sub eșantii rugini. Tabloul este învîrnat de cîțiva indivizi în costume de blugi care susțină o niște apărături talie-walkie. Niște insă nu le dă o prea mare importanță.

Luările de cuvînt sunt remarcabile, altă atmosferă entuziasmată și tristă în același timp, vremea este frumoasă, soarele blindă toate condițiile pentru o prezență masivă sănătate. De aceea eu justifică ultimire ne punem să întrebă: Unde sunți studenți? Căci aici, în piață Operai este evident că nu prea sunți... Numai Politehnica are aproape 30 de mil de studenți și trei pieje ca acesta ar fi neîncăpător. Să tin la mijloc teama, ne-păsare sau un dezacord cu ideile susținute?

Sînd de vorbă cu cîțiva dintr-o ei, altă mulțime nici nu au zînt de acest miting. Singurul anunț a fost comunicatul apărut în „România liberă”, în rest nu s-a făcut nici un fel de publicitate. De ce oare? „Dacă s-ă fi lipit afise la cămine, la cantine și la facultăți”, îmi povestea un student, „am fi fost mil, dacă nu chiar zeci de mil”. Poate că zîmba organizare este un motiv. Totuși întrebarea rămîne?

A. P.



BEDROS HORASANGIAN

# Papucii televiziunii

O poveste dintre cele mai mizezoase și pline de reverberări în planul semnificărilor din volumul lui Albert Camus *Exul și împărția* se numește **OASPETELE**. Este vorba de soarta unui tânăr arab care și-a ușat într-un moment de nesălbășit o rudă pentru cîteva kilograme de știu. Ne găsim în plin războl mondial pe platourile înalte și secesoare ale desertoanelor sahariane. Iarna, frig, secetă, o iumă strivită de o natură invinsănată și ostilă. Tânărul criminal este adus de un polițist și predat la școală unui învățător pe nume Daru. În acea pustie doar el doi sunt „reprezentanți” statului. Din lipsa de suficiente „cadre” în zonă — o imensitate de pietre și cer — învățătorul va fi obligat, contrar îndatoririlor sale, dar în condiții stării de războl, să-l ducă mai departe pe infractor. Să-l predă la un post de poliție aflat la zece kilometri distanță. Toate bune și frumoase, vorba vine, într-un colt de lume unde natura nu e generoană, iar puținăstica resurselor de existență și singularitatea clădesc caracterul. Polițistul, un soi de Pristașa cuinsecă, dar mult mai putin pus pe învîrtescuri, e fericit că a scăpat de grija și de o parte din drum. Se va duce în ale lui, iar criminalul rămîne pe mina învățătorului. Un om obisnuit cu izloarea și cu absența televiziunii care să-l bage în spatele cu flescare ediție a *Actualităților*. Nefiind panicat și situată lui este „destabilizat”. Iși trătează „oaspetele” ca pe un semen. Si chiar dacă îl e puțin teamă — cui nu îl ar? Chiar dacă începutul cel doi se suspectează recioroc fun-pistol este adus la „Indemnă” și o anumită răscăla persistă, nu intră în loc nici numai, nici palmele, ură și dorința de a face dreptate pe principiile „oamenilor de bine” pus în aplicare unei justiții intransigente. Si cu de la sine putere asumată. Ucișăsul este compătimit — la urma urmelor se poate întâmpla oricăruia o asemenea nenorocire! — acordindu-l-să inteleagă. În acest absurd al vîntului la care participăm cu totul. Vecnea „școală” a literaturii ruse, Dostoevski & Co. a renasterii prin suferință și pălmuire de care Camus a fost atinsat. Cei doi mănușă impreună, apoi dorm în accesori încărcătoare. Nici vorba de cătușe, căluș, trănită. Nu prezintă unul pistol și dă curaj învățătorului ci e mare forță interioară. Poate altfel nici nu îl rezistă să triplașă în astfel de locuri. Acțiunea noastră este bine condusă și dezvoltă gradat un extraodinuar dramatism. Ar putea fi un film pentru televiziune excelent. Si foarte „jeftin”, cu doar trei personaje și un decor lipsit de pretentii). La un moment dat din noapte arbul se scosă și urmări francozul și atenții să se pregătească să se opere în caz că va fi atacat. „Bine, nene, dar ce legătură au toate acestea cu televiziunea și neacurzurile târsoarei noastre, de asa cova ne arde nouă acum?”, ar putea obiecta tifosul nepotul de azi al domnului Catașevici de Ieri. Care mai acum un vesel, se ominte patetic și ridicol, cum vedem și la televiziunea astăzi patriotă, să convină „boborul”: „Nu voi, stimabile, să stiu de Europa dumitale, eu voi să stiu de România mea și numai de România... Progresul, stimabile, progresul! În zadar veniti cu gozorite, cu inventiuni antipatriotice, cu Europa, ea să amângăști opinia

publică...“ Dar, ca să nu lungim vorba și răbdarea telespectatorilor fără televizor, nici vorbă de un atac prin surprindere, el un banal episod, nocturn biologic. Arabul se întoarce singur în camere și se culcă în locul lui. „Cum, domnule, nu l-a omorit pe învățător, n-a încercat să fugă? Nu se poate, nu e normal săa ceea?“ Dimineață, cei doi se mință și au băut cafeaua împreună, și apoi s-au pregătit de drum. Au mers circa o oră, s-au odihnit, era o zi cu soare, zăpada încerca să se tonească dar frigul persistă. Închă o oază de mera printre pietre și marșine podisul unde se aflau. Învățătorul îl oferă arbului curmale, pâine, Zahăr, „Iarăna poartă două silci, lată și o mie de frane“. Precizează și în text eroul lui Camus. Arabul face și nu prinde ce se întâmplă. Francezul „colonialist“ îl dă explicație de rigoare de parcă ar fi vorba de un elev trimis după rechizite și nu de un om căzut într-unul din naționale capitale. „Asta-i drumul care duc la Tinguit. Înă ocole fac două ore. La Tinguit te astează cel de la primărie și de la poliție“. Arabul privise năușit la tot ce se întâmplă. Nu înțelege ce va urma. Învățătorul își continuă linistită exfoliată. Îl răsucescă pe arab și-i arată cu mina în deșertare. „Acolo și drumul care truce peste podis. După o zi de mers vei da de păsună și te vei întîlni cu cei noumani. Te vor primi și te vor adapta după legile lor“. Arabul — al cărui nume rămîne necunoscut — se sorbiează cind înțeplinează că el devine proprietarul judecător. Secente „cinematografice“ de mare excesivitate. Cei doi se despărță și se îndepărtează în direcții opuse. Învățătorul, cam furios neabsorbând acestelui lumi, arabul incapabil să înțeleagă că este nevoie să aleagă singur.

Arabul era tot acolo, pe marginea colinelui, cu brațele atrinind pe liniște triste. Îl privea pe învățător. Daru și-a cumpărat și se duse un nod în gât. De furioz, scosă o înjurătură, făcu un semn cu mină și porni la drum. Ajunsă deosebită, cind se obține din nou și privi. Pe colina nu mai era nimănii. Ar merită eliat tot acest pasaj plin de tensiune. Francezul nu, să fie ce se întâmplă cu tinerul arab. Si sărim direct la reea ce ne interesează nici și acum: „Să în această căută usoră Daru, cu înțima strânsă și descurcată pe arab, care înaintă înainte pe drumul închisorii.“ Fără ajuns acasă, pe tabă din mijlocul claselor învățătorul găsește scriși cu creta „de o mînă stingă“:

— L-am predat pe fratele nostru. Vezi plătit.

Daru privea cerul, podisul, și dincolo de el, pămințurile nevăzute care se întindeață pînă la mare. În această căută nemărginită de care o jubilează de mult era singur.

Asta-i tot. Comentariile devin de prisos sau, de ce nu, cu atit mai mult necesare. Ele pot apărtine tuturor că și fiecare. Într-un timp cind chestiunea culpabilității și novinovăției este de o stringată actualitate, televiziunea ar trebui să fie factorul modelator. Si, din păcate, o spundem cu tristețe, nu este. Cel mai important factor de impact asupra națiunii își refuză rolul. Cu bună credință sau rea-premeditare. Tocmai cind adevarul se luptă cu fel de fel de minciuni, cind fapte de ne-

tăgăduiți săi prezentate trunchiat și deformate pînă la contrariul lor. Ne amăgitim că ne putem îmbăta cu justiția cări la infinit. Vine un moment cind nu mai putem fugi de noi în sine. Si atunci întreg urmărișul săuștește la suprafata. Si noi să televiziunile devenim proprii noștri „oaspeti“. Si nu neapărat pentru a „da societății“, dar și pentru asta. Am ajuns în situația absurdă și revoltătoare de a număra și „tocmii“ morții din decembrie ca la un inventar de magazin textile. „La sortimentul asta sunt înăsă două mil de bucăți și nu opt cum crescă să-a notat!“ Nu este sinistra? Nu este însășinător să laudăm niște oameni pentru că nu au urat zeci de mii de oameni și puteau să facă? Asa, n-au fost deci în jur de „o mie!“ Sau toate comunicările difuzate pe postul național în ore de maximă audiенță cu ochii datii peste cap nu sănătatea confirmate de nici-o sură guvernamentală. Dezmintiri? Rar sau deloc. Oricum vestile rele se roțesc mai usor decit cele bune. Cui folosește instituirea unei stări de panică, hotărârea vigiliență sau mai simplu ce. Dacă tara e în pericol să vină oameni de la Statul Major și să explice situația, să mobilizăm rezerviști, să sănăm transe și să împărtășim măști de gaze populăției civile. Dacă nu e deavară — și nu e — cine e interesat de această tonărare a întregii națiuni prin mijlocirea televiziunii? Nu putem căuta să ne rupem de postim și de izbuințările temperamentale. Încercind să găsim o dreptăță măsură a lucrărilor, oamenilor și fantelor? La acel Tinguit său care se întâmplă SINGUR arbul din povestirea lui Camus călătorește către oamenii noștri și ar duce? Dar de ce astă deosebită cind avem și alte mijloace mai la indemnată. Să ne tragem mai aproape de casele noastre mutindu-ne din Africa în Europa aceasta, din care mințam de trei ori pe zi, pomenind de Papușii lui Mahmud. Cunoștința română și Gala Galaction. Ideea pe care e centrată întreaga acțiune se clădește pe auto-judecătă și oenitenta eroului principal. Un bătrân pantofar, asezat și cu frica lui Dumnezeu, care ucide într-o noapte

de bătălie un prizonier turc, bolnav și lipsit de apărare. Cum nu l-a văzut nimănii, iar prizonierii mor cu duțunul de la sine, se poate considera că două după „chef“ un om nevinovat și viață ar fi continuat ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar marturările de constată nu îl au dat pacă pînă ce un sfînt părinte îl-a declegat de la și l-a supus canon: să-si desfășe gospodăria și avutul, să umble pribeag, făcind cu minile lui o mie de incălări pe care să le dăruiască săracilor. Atunci va fi absolvit și va putea intra cu sufletul împăcat. Deprise de a înnebuni într-o lume unde e greu de priceput o astfel de „ominteală“ eroul va murî înmăcat și fericit de viața exemplară pe care a dus-o în folosul celor amărați. Dar și oamenii împăcaresc lui sufletească. Bazații pe un fapt real, după cum marturisește Galaction într-un interviu din 1931, romanul „tezist“ satisfacă bătălia socială și moralizatoare a scriitorului. „Romanul meu poartă cu ea o înțimnătate reală, precum pe locurile mele de naștere, pe vremea războlului de la 1877, conil am născut-o de la toti, am cunoșcut-o de la cîtiva care trăiseră el de către un om împătrășit, am înțeles-o prin mină însumi și prin viață“, lată cum se poate refa traseul de la fictiune la realitate. De la locurile imaginării artistice la forța de impact a fantului de viață brut. Televiziunea („noastră“) ar trebui să fie doar un mijlocitor între noi și noi însine. Dacă imaginatia scriitorilor se dovedește demnă de încredere realități, de ce nu am acordă și televiziunii sansa de a-si dovedi posibilitățile în realitatea proceselor de constată. Papuci obținuti de poartă de dezinformărilor repetate fiind repartizați unor acțiuni de binefacere. ■

P.S. În articolul „Temenele și îmbarcările“ de săptămîna trecută se va citi în loc de gesturi, Istanbul, ajung, Mareu, la Plevna, cernicile, în ordinea apărării în text, gusturi, Istanbul, ajunge, Gheorghe, Plevna, cernicile. (B. IL)

P.S. 2. Menționam totodată că opinile exprimate în acest articol nu viziază comunitatea turcă actuală din România, ci atinge grave evenimente petrecute de-a lungul istoriei. E un sunet de vedere: avem în pregătire un viitor număr dedicat relațiilor interetnice (asemănător cu cele publicate sub genericul „Si cine este aproapele meo?“), la care solicităm colaborarea tuturor interesați.



NICOLAE MORONCIU

## Studioul T.V. Oradea

Mulumesc pentru atitudinea lăsată de dumneavoastră la Convenție. Măsura independentei unui studiu de televiziune este numărul de bobinare pe care l-am primit. Nol nu am primit nici un seau și ne-am constituit într-un studiu. Sistem asociație obținându-și statut și am avut în mai o înterrupere de zece zile.

Noi am transmis „Piața Universității“, „Grevistul foamei“, „Casetă GDS“. După cassetă cu „minerii“ am mers la ei în baștină Dr. Petru Groza.

Intrebare: Care sunt reacțiile locuitorilor?

D. Moronciu: Suntem iubiti. El ne subvenționează sub formă unei tombole.

Releul nostru bale pînă la Viena. Prefectura ne-a dat două incăperi, dar portarul are ordin ca între orele 8-16 să nu ne lase înăuntru. Nol însă l-am convins pe portar să nu-i asculte, că-i însească populația. Să vină cineva la Oradea și să vadă pe viu efectul unui post independent. Transmitem noaptea de la 2 la 5, iar oamenii își pun ceasul să sună pentru emisiunile noastre.

D. Vartan: Nol trebuie să luăm o atitudine publică împotriva acestor lucruri. Să vedem și dacă unele televiziuni teritoriale nu vor dispare odată cu apariția acestei televiziuni independente. ■

(Din stenograma întâlnirii de la Predeal)



**TV ORADEA**

# TV ORBA



GHEORGHE  
MITROFAN

## Tolerarea abuzului

Să fi existat oare, în regimul totalitar din România, colectivități în care să nu se fi practicat abuzul de putere? Probabil că da. Radioteleviziunea Română, însă, se exclude, în mod cert, din categoria acestora. Abuzul de putere în RTVR a lăsat forme variate, de la subtile și lente la directe și violente, dar toate cu consecințe asupra destinelor mulților salariați ai instituției noastre și, mai grav, pentru tara noastră. În RTVR există o tacere în această privință, cu toate că în luna ianuarie a.c., au existat destule voci care cereau să se facă cunoscute public abuzurile săvârșite. Poate că se va găsi cineva care să facă o analiză detaliată, profundă, a fenomenului de abuz de putere în RTVR. Acest „cineva” ar putea fi Sindicatul Liber al RTVR. Grupul pentru independență Televiziunii Române sau o altă asociatie legală ce ar putea să se constituie din salariați ai RTVR. O astfel de analiză ar fi necesară deoarece, prin cunoașterea formelor sub care s-a manifestat abuzul într-o televiziune confiscată de putere și a individelor care l-au practicat, să ar putea găsi acele mecanisme care să permită evitarea, îngădarea sau stoparea atât a abuzului de putere cit și a abuzului puterii.

Mai gravă, însă, mi se pare existența în continuare a abuzului în RTVR și tolerarea lui. Cine îl practică și cine îl toleră? Il practică acel care l-a practicat și înainte, în care se mai adaugă cîteva „venituri”. Unul îl practică pentru că nu pot altfel (incompetența se apără numai prin abuz), alții din solidaritate cu abuzurile superiorilor, pentru avantaje personale. Atmosfera abuzului de putere, practicat la unele niveluri ale puterii de stat, le este prielnică. Dacă în nivelul puterii de stat s-au făcut și se fac încă abuzuri (presa este bogată în exemple), autorul acestora rămînd nepedepusit, atunci cu ce ar riscă unul directori ai RTVR să facă și ei la fel? Cu nimic. Nu numai că nu se tem de risc, ei nu se mai tem de nimic. Înainte (evident, de 21 dec. '89) ei se mai temeau de o eventuală reclamă la fostul „for tutelar E + NC” (și cine săia în ce miini mai cadea reclamația?) sau de existența vreunei „relații” tinută sub tacere. Astăzi, acestora nu le pasă de nimeni și nimic, ei sfidează pe oricine, oricum să ar chéma: victimă, presă, colegi, chiar și sefi terarhici. El nu mai dă socoteală nimănui. Iată doar un exemplu: la mijlocul lunii ianuarie a.c. un director de „compartiment” este contestat prin vot secret de 2/3 din salariați. Cu toate că îl se cunoaște incompetența profesională și „activitatea” pe linie PCR, conducerea terarhică (dir. gen. adj.) nu a efectuat schimbarea nici pînă în prezent. De fapt, nici directorul gen. adj. în cauză nu poate alege altă alternativă, deoarece el însuși fusese contestat pen-

tru abuzurile de funcție din ultimii 20 de ani.

La partea a doua a întrebării este mai dificil de dat un răspuns. Unitătii afirmă că noi, salariații RTVR, tolerăm abuzul, pentru că rămînem pasivi în fața lui, nu acționăm. Dar știe cineva cum ar trebui acționat? Îndrăznește cineva din RTVR să se ridice în apărarea colegului său, fără să se gîndească la posibilitatea extinderii abuzului și asupra sa? Dacă ar exista și alte administrații independente de televiziune, poate ar fi cu totul altceva. Dar, deocamdată, nu există. Pe de altă parte, nu este suficient să cunoaștem doar modalitățile de combatere a abuzului. Este mai important, după părerea mea, să căutăm acel mecanism care să permită îngrădirea nasterii abuzului.

Încă din zilele fierbinți ale lui decembrie '89, cînd a trebuit să colaborez în studioul 4 și cu Uchele ale vechiului regim (care, mai întotdeauna, își depășea atribuțile în executarea abuzurilor comandate de „sus”), eram convins că situația din RTVR va avea rolul unui catalizator în acest proces. La instalarea d-lui Aurel Dragoș Munteanu (cred că am participat la toate întîlnirile pe care le-a avut în studioul 4 în acele nopti agitate) am avut o dezcepție zdrobitoare, care, însă, m-a și dezmembrat. Venirea d-lui Răzvan Theodorescu în postul de Președinte al RTVR a avut durul de a deschide dialogul cu grupările și persoane cu concepții și poziții diferite, ceea ce a ameliorat situația tensionată din instituție. Cu toate acestea, d-l Răzvan Theodorescu a menținut și menține încă în funcții de decizie oameni compromisi moral și profesional, face prea puțin pentru a cunoaște, incușa și promova pe acel oameni care și-au făcut din munca onestă un principiu de viață sau care, într-un fel sau altul, și-au manifestat nemulțumirea (chiar și prin un murmur) în trecut față de putere sau de instrumentele acesteia. La toate acestea (și cite or mai fi!) se adăugă trecrea sub tacere de către d-l Răzvan Theodorescu a abuzurilor ce continuă să aibă loc. Din putinete, discuții pe care le-am avut cu d-l Răzvan Theodorescu inclin să cred că Domnia sa este constantă de necesitatea schimbărilor, de orientarea spre independență reală a Televiziunii Române, de sprinjirea înflințărilor unor posturi independente de televiziune. Atunci ce nu actionează? Nu cred că replică din ansul „dar în ce alte instituții, să se facă schimbări?” în întrebarea pe care l-am pus-o prin martie: „de ce nu faceți schimbări în RTVR?” poate fi loc de răspuns. Poate ar fi interesant și instructiv de aflat răspunsul chiar de la d-l Răzvan Theodorescu. ■

9 septembrie 1990

CEZAR TABARCEA

## Cuvînt și imagine

Eseul însăși a televiziunii este dată de relația dintre imagine și cuvînt. Înțelegerea acestor imagini stă la baza competenței tv (în termeni chomskyeni), iar „exploatarea” ei, valorificarea structurilor, asigură performanța tv. Cind o televiziune transmite numai cuvînt (chiar cu o imagine staționară simbolică), aceasta nu poate fi valoare pentru că ar oferi totuși informație, ci este pur și simplu o dovadă de incompetență.

Există oca puțin irezabile de bază pentru realizarea relației imagine-cuvînt. Ele pot fi inserate pe o scăla care să deosebească de efectul produs asupra receptoarelor-telespectatori. O analogie cu figurile limbajului poate facilita explicarea lor.

La una dintr-o extreamele scalei se va situa celebul pleonasm: imaginea reproduce cuvîntul și învece, într-o suprapunere totală de semnificație. Cine nu și aduce amintire de comentariul: „La zero-

port erau arborate drapelele de stat ale României și...“ simulă un imaginist care prezintă exact aceste drapele? Sau de textul: „Președintele a trecut în revistă garda de onoare“ corespondător exact imaginii în care... președintele trecea în revistă garda de onoare?

În ciuda aparenței de maximă informație, efectul pleonasmului asupra telespectatorilor este aproape nul. De fapt, emițătorul transmite exact ceea ce dărește să transmită — de aci și emfaza priu redundanță a pleonasmului —, dar anumează orice efort subiectiv al receptoarelor de a-și spori informația. Scopul este desigur mult mai periculos: formarea unei structuri audio-vizuale fixe care să crească consilierea unui model unic, imobil. Anii de zile am fost imbûnată cu această materie gata meseșată menită să crească senzația unui confort de înțelegere.

La cîteva extreame se plasează ceea ce

am putea numi oximoronul: imaginea nu exprimă deloc cîntecul și invers. Figura de limbaj este de mare efect în poezie: „Neguri albe strălucele / Nastă luna argintile“ (Eminescu) sau „Inghete-te căldura, arză-te răcoarea“ (Argeșei).

Oximoronul tv poate fi rezultatul unei simple deragliări tehnice și efectul este comic (involturi, desigur) ca atunci cînd pe imaginea luptelor din Beirut se suprapune comentariul unor traiative de pace. El poate fi însă dorit, iar efectul este de-a dreptul socant asupra telespectatorului, oferindu-i, am putea spune, maximul de informație pozitivă și negativă asupra același fapt.

Între cele două extreme trebule sălănit raportul imagine-cuvînt corespunzător sinesteziei în limbaj: sălăturarea a doi termeni corespunzători la două domenii senzoriale diferite. „Cîntecul tău a umplut căldura toată, / Sertarea, cutile, covoiele, / Ca o lavanda sonoră...“ spune Argeșei, obținind un maxim efect expresiv.

De fapt, se poate spune fără teamă de a greși că sinestezia este însăși rațiunea de a fi în televiziuni care se adresează deopotrivă ochiului și urechii punind în conexiune două zone ale contextului. Puterile televiziunii stă deobicei în tacticele de construcție a unor sinestezii bazate pe structuri audio-vizuale modulate și sugestive. Efectul la receptor nu poate fi

altul decit stimularea spre interpretare și, în același timp, spre creativitate.

Sinestezia tv înseamnă de asemenea adesea, pentru simplul motiv că nu se poate truca total și simultan în două domenii senzoriale, cu toate că Eminescu spunea „Urechea te minte și ochiul te-nală”, evident — într-un moment de scepticism romantic...

Dacă puterea televiziunii stă în sine-sătul, televiziunea puterii practică predilecție pleonasmului și oximoronul. Fabrica de elice neocomuniste înconjurate de retele zdravene din sîrmă ghimpătă și răouri de otel tressiat nu reușește să introducă altă... tehnologie! Recentile transmisiuni trunchiate de la Brașov, Timișoara, Constanța ne-o dovedesc din plin. De la pleonasmul transmisilor din „Piața Universității II”, de genul: „Iată, cineva traversează bulevardul...“, pînă la maximul oximoroni din Valea Jiului în care un miner spune ceva — evident cu pasiune —, dar... vorbește mult (D). Inegalabilită TVR (care nu mai poate fi și „L“), după ce s-a înconjurat cu sîrmă ghimpătă aduse din Auschwitz dovedește că este o televiziune a puterii.

Ghinionul ei însă constă în faptul că sălăbileunile î se trag din... sălăbiciunile puterii (oximoroni) și singura posibilitate de a se întări constă în apariția unei alternative sinestezice. ■

IOSIF NAGHIU

## Televiziunea, vălul Poppeei

Poppeea și-a marcat frumusetea nu pentru a le ascunde, ci pentru a le ridica prejul în ochiiubitilor săi. Gestul — inițiată profund feminină — se pare că î-a obligat pe cei constrâniți la absență și sălături să sacrifice totul pentru a (re)curățea ceea ce îl se refuzase acoperit șiund cu valurile sugestiei.

Revenind la prezent, pentru că nu am păpostit îngă prea frumoasa sabina (desi poate ar fi meritat), dacă spirite curioase și associative, în timp ce ascultam noile programe-program ale ale televiziunii, nu am și prezentat fluturind multime de valuri în fața ochilor noștri, care tîndeau să acopere, pe de-a-nțrepul, micul ecran. Să da cără valuri ademnenitoare, noi, adona mașinilor jubili ai Poppeei, nu ne-am să simțim tot mai fascinati, uitând de străvechiul morală după care fascinatul depozită locul foamei și promite fără să ofere nicioin...

S-ar putea presupune că tot ce am spus pînă acum este o simplificare fortată. Să poate că este. Orice parabolă sau metaforă este un mod de a accelera un discurs. Să dacă este așa, de ce nu am păsat și noi în mîcăre — păstrînd proporțiile — căci sălătura străvechea extincție a valurilor Poppeei, care ne amintește de „cealaltă latură a prezentelui”, de „golul anelitor”, de „hăut care înghite rugul” mai ale astăzi, cînd micul nostru ecran a devenit — nu-i așa? — un teribil și îspititor obiect idolatru care mai mult ne ascunde decât ne acuza...

Așculțindu-l și mai ales admirîndu-l pe domnul Emanuel Valeriu într-o emisiune care se vrea critică față de „unii cronici”, înțeleg că cătă domnia-sa, că și invitații, ascund obiectul real al disputei. Motiv pentru care privirea noastră directă devine, fără să vrem, o privire ostilă, de „luare în pacă”. (de la verbul francez „regarder”) a relației dintre ceea ce ni se ascunde și ceea ce ni se arată.

Desigur că istoricul și criticul de artă Răzvan Theodorescu, atunci cînd recurge la asemenea „subterfugi” și modificării și că zgîndărește, încurajează prioritatea noastră să devină circumscrisă, ostile. Ba, poate om de bună credință, își propune ca pe viitor cel puțin, să facă din televiziune o instituție cu vederi largi și fără nici un fel de valuri acoperitoare, punind-o definitiv de acord cu istoria, cu realul. Să este convins că în cele din urmă reușește să implice, să îmbinzează, să înăsătoarească pînă și privirile care cauță sensuri, idei, chiar și acolo unde nu există decit imagini directe. E o speranță neînțeleasită, nemulțumită de imaginea sa, a nătărit-o chiar și Stendhal. Atunci cînd în fata priorităților societății în care trăia, a înțeleasă că nu are decit două căi de aleasă: ori să devină un altul, ori să se mascheze. Dar chiar și cînd a trecut la modificarea priorităților sale imagini, Stendhal nu a dovedit să fie un manipulator. A făcut-o numai pe rîcul său și jucindu-și rolul scenaristului pe care și l-a propus, a regretat tot timpul locurile și epociile în care oamenii renunțaseră să cucerească puterea și considerația prin jafuri adevărate, directe. ■

Cineva spunea că românul, chiar dacă nu este preoțit pentru democrație, recunoaște pe cel care vrea să-i o fure. (Cită apropimii.) Observația năcăderii nu se potrivește mai bine ca în această instituție a fabricanților de imagini. În care omul, totuși, vrea ca să recunoască nu numai spațial ce î se arată, ci și sentimentele care-l trăiesc (teamă, dorință de

# TVORBA

## LICENȚELE ȘI DEMOCRAȚIA

Interviu cu ION RATIU

• Andreea Pora : Care au fost demersurile pe care le-ați făcut pentru obținerea unui post independent de televiziune și care este situația în momentul de față?

• • Ion Ratiu : Am cerut în numele Uniunii mondiale a românilor liberi, imediat după ce m-am decis să mă reinforce în judecătoria, o autorizare în acest sens, direct d-lui Iliescu. Am primit un răspuns cu un apostil, prin care am fost refuzat. Aceasta a fost pe 18 ianuarie. L-am reînviat pe dl. Iliescu pe 29 ianuarie, cind am avut o întrevedere și din nou am ridicat problema. Mi s-a spus că este imposibil și că dacă avem ceva de oferit televiziunii să o facem direct.

• A. P. : De ce imposibil?

• • I.R. : La aceea oră răspunsul a fost că Televiziunea este un monopol de stat. A urmat o perioadă de tătonări, după care am avut o nouă întâlnire cu dl. Iliescu, cind am avut sentimentul că mă aflu pe drumul cel bun. A fost o întrevedere lungă și mi s-a dat să înțeleg că s-ar putea o găsi o soluție punindu-ne la dispoziție canalul 3. Am făcut o cerere scrisă. În loc să capăt un răspuns am avut mai multe discuții cu domnul Răzvan Theodorescu și Stanciu, directorul tehnic, în care mi s-a pus în vedere că problema prezintă dificultăți de ordin tehnic, deoarece releele existente nu au o capacitate suficientă.

• A.P. : V-ați oferit să suportați cheiulicele construcției unei relee?

• • I.R. : În primul rând m-am interesat de anumite detalii și am făcut unele demersuri în acest sens. Înainte de vacanța parlamentară, pe 31 iulie m-am întâlnit cu dl. Iliescu și mi-am făcut din nou ofertă și în ceea ce privește relee. Cu această ocazie dinspre mi-a cerut să vorbesc pentru România în străinătate, pentru a contribui într-un fel la scoaterea jării din starea de ostracizare în care se ajunsă.

• A.P. : A fost o conditionare?

• • I.R. : Nu cred... Eu îl am spus că desigur voi vorbi pentru România, dar trebuie să dovedim că în judecătoria, prin forța lucrurilor. Oricum angajații nu vor fi făcuți decât pe criterii de obiectivitate și competență. Avem deosebită deosebere prin care oamenii își manifestă dorința de a lucra, din păcate...

• A.P. : Multii angajați ai actualei televiziuni și-au manifestat deja dorința de a intra într-o altfel de televiziune, dar nu într-o partizană sau subordonată unui singur patron...

• • I.R. : Este o înțelegere totală, dar oamenii se vor convinge singuri, prin forța lucrurilor. Oricum angajații nu vor fi făcuți decât pe criterii de obiectivitate și competență. Avem deosebită deosebere prin care oamenii își manifestă dorința de a lucra, din păcate...

• A.P. : Televiziunea Română a fost mult timp un măr al discordiei, acuzată de manipulare, cenzură și alte lucruri la fel de nepărtătoare. Credeți că aceste critici au fost justificate?

• • I.R. : Înainte de a pleca nu aveam sentimentul unui acces egal pe post pentru opozitie... iar toate evenimentele au fost prezentate dintr-un anumit unghi, mă înțelegi... În acum, să vă dau un exemplu. Cind m-am întors împreună cu delegația parlamentară de la Strasbourg, nu s-au lăsat interviuri. Eu am vorbit prima de evenimentele din 13-15. Acest fragment a fost în întregime tăiat!

• A.P. : Care credeli că este soluția pentru a avea într-adevăr o televiziune obiectivă?

• • I.R. : Soluția este una singură, crearea unui post independent, care va face concurență actualului post. Dar în circumstanțe actuale, cind se pare că acest lucru nu este posibil, cred că o soluție provizorie ar fi un consiliu de administrație, format din personalități bine văzute în judecătoria și cu o mare probitate morală, care să dea girul Televiziunii existente.

Interviu realizat de  
ANDREEA PORA

## În spatele ușilor întredeschise

### • Misteriosul etaj 11

Turnul Televiziunii, cu cele 13 etaje ale sale domină frumosul fost cartier rezidențial. Astăzi prima vedere. De fapt el domină întreaga țară.

Iar oamenii din interiorul Televiziunii sunt dominanți la rindul lor de misteriosul etaj 11. Misterios, pentru că puțini sunt cei care primesc invitații acolo sus. Excepție fac doar sefii de departamente, care împrenă cu sefii ei mari, domnii Răzvan Theodorescu și Emanoil Valeriu, dezbat gravele probleme ale instituției și emisiunile, ce străbat labirintul culoarelor, izbindu-se din usă în usă, ajungind în final la multimea subalternilor, distorsionate și confuze. Sub formă de zvonuri. Generatorul de neliniști, frânișări existențiale și frici nedeterminate. Zvonita, o boala care atinge nimă și pe cei din televiziune. Vînd-nevrind, nici cova din toate acestea răzbute și în afară, nu pentru că televiziunea ar fi eu adevărat transparentă (în afară poate de multitudinea forestrelor), ci din cauza faptului că anumite personaje își rezolvă conflic-

tele personale în chiar cadrul unor emisiuni.

Etajul 11 este un etaj ca toate celelalte. Aceleasi culoare inguste cu iz de cămin pentru nefamilisti, aceleasi zătrăveală gălbuiu și gresie acoperită de praf. Aceleasi milni nerăbdătoare se anasă pe butoanele liftului ce nu mai vine. Si toți în atmosferă plină de ceva specific. Miroul puterii. Acolo se decide ce anume va intra pe post, cum, și la ce oră. Acolo se fac sedințele și se dău „ordinile”. Acolo e conducerea. Ces prea slăvită de mulți și injurată de și mai mulți. Ca orice conduceră. Cel care sunt nemulțumiți susțin că ea nu mai conducează cu oamenii, că dă decizii de una singură, multe anti-democrație, că menține cu bună-sfintită în funcțiune vechiul sistem, că...

De acolo, de la etajul 11 a normit și regulamentul-decizie de ordine interioară. Pe care nu l-a semnat nimănii și foarte puțini îl au citit, dar în virtutea căruia pot fi demisi oamenii.

### • Vechea și noua gardă

Sefii sunt același, mulini extrem de puțini s-au schimbat. Unii sunt buni profesioniști, dar timp de peste cincisprezece ani au lucrat după metodele comuniste, au făcut filme, spectacole, au scris reporțaje, toate în același sistem. Aceasta se simte. Nu numai din cauza limbii de lenini, pe care o folosesc ca ne un verbiș bumerang, ci mai ales din cauza structurilor lor mentale. „Cum se mai pot schimba? Să mai ales vor să se schimbe? Nu este oare mai comod astăzi?” se întrebă d-na Viorica Bucur. „O meserie se învăță” spune dinca „principală condiție este însă că oamenii să fie cinstiți și publici, să fie sigură, ar fi o serie de stângăci, dacă redactorul acela comunică ceva cu adevărat important. Conțință, ideea pe care vrea să o transmită, adevărat”.

Desigur, orice meserie se învăță. Mai ales că tineri pot face asta. De la cine însă? S-au făcut multe angajări în televiziune în ultimul timp, s-au dat concursuri. Dar acești tineri au fost selecționați de aceiași oameni vecchi, după aceleasi criterii, pentru același tip de televiziune. Să ei vor învăță meseria, se vor forma împreună acesta. Pare un cerc vicios. Dacă măcar să-să procedează numai astăzi, adică pe bază de concursuri, încă n-ar fi fost prea rău. Dar au fost angajații fiji, soții, nepoții și strănepoții actualilor funcționari. Unii poate pe baza unor reale calificări, alții... Chiar d-na Emanoil Valeriu spunea cu reproș în glas la o sedință că n-a refuzat pe nimeni cind a solicitat angajarea unei rude...

### • Schimbarea trebuie să aibă loc din interior

„Dacă pînă pe 22 decembrie, am puțin spus, „asta este, nu avem ce face”, astăzi, pe 22, noi am cîștigat inerătarea telespectatorilor. S-a întîmplat ceva unic, de fapt, în istoria comunicării în masă. Acest comunicator, cel mai compromis, peste noapte a devenit cel mai iubit. Numai pentru faptul că a spus „mi fac mea culpa, am fost niște roboti cititori. Credeți-ne, de acum încolo vă vom spune adevărul și numai adevărul!”. (Viorica Bucur)

Totuși am iubit atunci, și l-am urât mai tîrziu, toamna pentru acea libertate. Dar inerătarea și dragostea din primele momenți, obligă. Măcar la înțelegerea de a spune adevărul. Oricare ar fi el. Chiar dacă nu place puterii. Măcar să își obligă constiția să îl spună, dacă ea singură nu simte această chemare.

Pe 22 decembrie, dl. George Marinescu, transfigurat de bucurie sau de teamă, declară: „Mă văd nevoit, cu multă părere de rău să îmi fac mea culpa față de judecătoria, care an de zile m-a auxiliat transmitind tot felul de comunicări”. Dincolo atunci nu ceras această favoare, nîncă că favoare a fost, nici guvernul.

nici vreunul sef, nici d-lui Răzvan Theodorescu, o cerea poporului. Si poporul i-a acordat-o. Lui, ca și mulții alțiori. Cu condiția de a nu mai minți. Ca mai apoi să constatăm că reflexele pavloviene la semnalele puterii n-au dispărut. Cu ce varietate de grimase și tonuri erau prezente evenimentele din Piața Universității, cu ce sfîntă mină erau elitele comunicante! D-na Viorica Bucur crede că nu este suficientă numai o schimbare a vechii garzi, ci mai ales o conștientizare a oamenilor. Ar fi minunat să se întâmple lucru asta. Dar mă întreb, dacă nici după socul din ziua de 22, cind prăpastia era altă de aproape, acești oameni nu „au conștientizat”, ce se mai poate face? ...Nu numai că el trebuie să se producă o asemenea schimbare, ci și cu publicul spectator. Televiziunea joacă aici un rol important. „In noua schemă de program au fost introduse mai multă muzică, varietăți, desigur și la cererea publicului, dar scopul este refacerea morală a societății. Cred că este o cedare la gustul unui public care vrea să fie adormit”. (Viorica Bucur)

### • Alternativa

Solutia ar fi acel post de televiziune alternativ. Deocamdată este doar un proiect. „Ar fi extraordinar și nu numai pentru public”, spune d-na Jeană Gheorghiu, „ci și pentru noi, cei din televiziune. Ar fi o oglindă. Să atunci cind te urvești în oglindă îți mal aranjezi frizura, îți îndrepăti cravata, îți mal închei un nasture...“. Deja mulți dintre actualii angajații ai RTVR și-au manifestat dorința de a lăsa într-o nouă televiziune. E bine. Pentru că acolo nevoie de specialisti va fi foarte mare. Această Televiziune Alternativă nu mai este un simplu proiect, un vis pentru care să lasă oamenii în stradă. SOTI a început să prindă contur. „Este o organizație nașă din lupta mi-

loanelor de români împotriva totalitarismului”. Ea va beneficia de o echipă redațională (în curs de formare), ce va fi instruită de profesori de la Academia de teatru și film, Filologie, Filozofie, de jurnaliști și specialisti în echipamente audiovizuale. Însă, înainte de toate, se ridică problema finanțărilor ei, pentru că o televiziune echipată cu toate cele necesare și un reteu, nu vor fi primite cădou de la nimeni. În acest sens, apelul lansat de SOTI se adresează fiecărui român ce doresc o reală democrație. „Declin, un fel pentru Televiziunea Alternativă! ■

ANDREEA PORA

# TVORBA

# TVORBA

IHOR LEMNIJ

## Televiziunea și economia

Chemeza postelectorală se terminase. Victoria fu zdobitoare. A trecut și schimbul de zimbete între chipul nostru prim-ministrului și prima ziua a televiziunii franceze. Nici aleșii să gindesc să-și fixeze indemnizațiile în leu și în valută. Cu o asemenea majoritate, nici guvernul, nici președintele nu au avut de ce să se teamă. Opoziția era inofensivă nu numai numeric. Să totuși... Frontul a vrut puterea totală, necontentă, nediscutată. Să nu mănuște nimic în frunte și nici în afara frontului. Să aici frontul să-a dat în petec. Neputind reduce la tacere protestul unei minorități împotriva neocomunismului, frontul a declarat eclipsă. Au năvălit nele Giulii. Nu s-au abținut de la nici un fel de silnic, de la nici un fel de grozavil. Să dacă nu au putut să-și ducă treaba pînă la capăt și datorită faptului că cei din fruntea frontului, oricât de precar ar fi simțit lor politice, să-aud seama că o continuare a ororilor l-ar fi înflăcărat de la putere. Să așa au rămas izolați, umiliți, nebligați în seamă pe plan internațional. Unde sunt visurile președintelui de a fi invitat de capeteniile tuturor țărilor? De a folosi avionul președintelui (o țară în pragul prăpastiei economice are avion președintelui) cu aceeași intensitate ca și predecesorul. Eventual de a media în diferite conflicte.

Dar această conducere ne-comunistă, dar neo-comunistă nu este în stare să înțeleagă că în lume și în țară s-a schimbat ceva foarte profund. Că lumea l-a agreat pe Ceaușescu într-un context care nu mai există. Un context care vrea democrație nu originalitate, în toată Europa. Un context care nu tolerențiază experimentele pe spinarea a milioane de oameni, ingineria socială.

Să F.S.N.-ul a prezentat un guvern de preșinții. Vreau să spun de oameni cu studii strălucite; care n-au făcut parte din nomenclatura conducătoare, dar care provin din ea și care se pregăteau cu zel să urce treptele ei. În fine. Aceasta este guvernul, provenit (într-un fel sau altul) din casta conducătoare, dar radical diferit de ea. Inevitabil să trebule să fie mai informații decât tați. Chiar și prietenii fililor. Este un guvern prin care frontul demonstrează că pînă la urmă și-a dat seama că nu-l de glumă. Domnul Silviu Brucan, al cărui grad de informare asupra frontului și a căruia inclinație spre locuitorii nu este utilă, ne-a spus cîte ceva.

Sigur, guvernul este de sacrificiu. Acești tineri ministri vor putea cădea cu speranța de a ajunge din nou la cîrmă. Să spiculoul este mare căci trebule să-și ridice în cap propriul electorat.

Să s-a mai întimplat ceva grav. Încurajate de existența unei conduceri neocomuniste (insistă), ceea ce nu e totuști cu una comună) și-a făcut apărături găurile negre ale pressei, cele care vor să absoarba toată lumina de democrație cătă mai există. Dictatura feroce din anii treceți a ajuns să fie taxată drept „infinită delicate sufletească”. Disidenții sunt „penibili”. Demascatori, împresătorii cu neră, slăvitori celor mai odioase, dar și cele mai grotești dictaturi. Ei sunt paleocomuniști. Pentru ei necomuniștii sunt dusmani de moarte care trebuie nimiciti. Astăzi i-a invățat tovarășul Leonie. Așa l-a invățat tovarășa Anna. Iar această erau discipoli diavolului.

In același timp situația economică este dezastroasă. Astăzi o vede oricecine. Mă îndoiesc însă că membrii guvernului, aceia cu funcții economice, văd și sint amplioare, profunzimea dezechilibritului, consecințele lui pe termen lung. Or fi lucrat ei mulți ani de zile în contact cu piata mondială, or fi stătul ei multe lucruri despre piata, dar despre piata aceea, nu despre starea economică acesteia. Să mai ales despre tranzită de la economia neaccentuată la piata aceasta. Neoriginală, dar a noastră.

Guvetur a prezentat un program de privatizare. Nu avea incorduri și de aceea a prezentat un program similar cu al orașului alt partid care în momentul de față ar fi fost pur în situația de a conduce această țară. Similar cu ceea ce, în felurile variante, își închipuie că trebule să facă economistii calificați nelegați de această cîrmuire, pentru că, prea au fost dezamăgiți de virajele neasteptate, de gafele uluitoare ale „emanărilor”.

Dar sătem la malul dezechibritului, trebule să traversăm o mare bîntuită de furtuni într-o corabie al cărei cîrmuci este guvernul, fie că ne place mai mult sau mai puțin sau deloc. Sistem obligați să stăm de vorbă cu el, să-și ascultăm, să-i studiem măsurile enunțate, să încercăm să ghicim pe baza căror informații a luat cutare sau cutare măsură.

Stim sigur că nu prea are de unde lă informații, căci unde nu este plătit nu sunt bani, nu sunt prețuri și unde nu sunt prețuri nu e informație economică.

Acum societățile sunt așa de păcătoare, incit guvernele lucrează în secret, ministrul susținând între ei și cu eminențele cenușii. Dar mai trebuie o informație și pentru cei mulți. Aceștia, adică noi, trebuie să stim de ce trebuie din nou să facem sacrificii, de ce după ce am indură chimerul diferențelor spoliere (nationalizări, confiscări etc.) trebuie să suportăm dificultățile reprezentării (care nu este o simplă întoarcere înapoi).

Să aici ar putea să ne ajute televiziunea, această slujnică credincioasă, uneori discretă, altorii lipsită de bunăcuvîntă, a guvernului. Admitem chiar că uneori a săut să jocă, cam stingaci și rolul de independentă. Acum, cind suntem pe corabie condusă de guvern, servindu-l, ar putea să ne fie de folos și nouă. În primul rînd spunându-ne ceea ce stim, și apoi explicându-ne cum în România care nu a cunoșcut foamea nici în timp de criză, nici în timp de razboi, guvernul nu reușește să pună capăt lipsei de alimente moștenite, e adevarat, de la regimul anterior. Cum și parțial cu agricultura? O glumă preelectorală? Că nu am avut o industrie alimentară, unii dintre noi o stim, dar de ce nu funcționează nici măcar acest rudiment de industrie alimentară care există. Cum pot particularii să vină cu 85 de lei o cutie de bere normală care în țară de băstînă costă cît o treime de bilet de metrou? Oare nu avem fabrici de bere să-i „zdrobească” pe acești negustori monopolisti? Să așa mai de-

parte. Apoi să ne spună onorata televiziune ce ne așteaptă. Nu de alta, dar ca să fim pregătiți sufletește. Să ne spună, sigur, apelind la un domn ministru de la finanțe, care este amplioarea actuală a inflației, cum va evoluă ea, dacă și cum are gînd guvernul să o frinje. În sfîrșit domnul ministru al muncii să ne spună cîte ceva despre somaj, că ei nu va fi de portile celor care figura în anuarul statistic de acum cîteva ani, deci nu va fi o frumoasă ornamentează statistică, ci va avea proporții ample. Ce va putea să facă guvernul?

Apoi ar fi de așteptat ca onorata TV să-i întrepte pe fostii ministri ai „ministerelor industriale”, menințuți luni de zile anul acesta, și taxati drept foarte competenți, la ce sunt bune întreprinderile gigant la construcția căroru și contribuții prin semnături și misări din cap aprobată de la autoritatea centrală. Cum pot particularii să vină cu 85 de lei o cutie de bere normală care în țară de băstînă costă cît o treime de bilet de metrou? Oare nu avem fabrici de bere să-i „zdrobească” pe acești negustori monopolisti? Să așa mai de-

parte. Apoi să ne spună onorata televiziune să-i întrepte pe fostii ministri ai „ministerelor industriale”, menințuți luni de zile anul acesta, și taxati drept foarte competenți, la ce sunt bune întreprinderile gigant la construcția căroru și contribuții prin semnături și misări din cap aprobată de la autoritatea centrală. Cum pot particularii să vină cu 85 de lei o cutie de bere normală care în țară de băstînă costă cît o treime de bilet de metrou? Oare nu avem fabrici de bere să-i „zdrobească” pe acești negustori monopolisti? Să așa mai de-

parte. Apoi să ne spună onorata televiziune să-i întrepte pe fostii ministri ai „ministerelor industriale”, menințuți luni de zile anul acesta, și taxati drept foarte competenți, la ce sunt bune întreprinderile gigant la construcția căroru și contribuții prin semnături și misări din cap aprobată de la autoritatea centrală. Cum pot particularii să vină cu 85 de lei o cutie de bere normală care în țară de băstînă costă cît o treime de bilet de metrou? Oare nu avem fabrici de bere să-i „zdrobească” pe acești negustori monopolisti? Să așa mai de-

nu comandăm televiziunii austriece nîște imagini de arhivă care să pună fată în față jalea din 1945 și bona dispozitie din 1990? Să ni se ilustreze ideea că pentru a trăi bine nu trebuie să fii mare și în nici un caz megaloman. Să vedem un film despre Luxemburg, una din cele mai bogate și cele mai mici țări ale lumii. Nu ne vom spera nici de „dragoni”, foste țări coloniale, una din ele Taiwanul, o fostă insulă aproape nelocuită, apoi populația de „rămășitele armatei Kuomintangiste” alungate de „glorioasa armată populară”, acusată din urmă fiind condamnată să trăiască într-o cumpătă săracie împreună cu cea mai populată țară de pe glob. Saltul țărilor recent industrializate este cu atât mai impresionant cu cît baza de pornire, analizată pe toate fețele, nu dădea nimănui nici un motiv să prevadă acum treizeci de ani relativa prosperitate actuală.

Am fi curios să vedem marile universități în care laureații premiu lui Nobel umbă pe culoarele (facultăților) într-un tumult relativ comparabil cu cel al cofonelor bucureșteni. De ce să nu vedem și noi Silicon Valley sau soseaia 128 sau tehnopolisurile japoneze, o parte în curs de construcție și alte parcuri științifice din lume? Oare cred că cineva că președintele SUA ar avea îndrăznea să convoace președinții universităților și dacă ar îndrăzni, ar veni cineva? Este de imaginat ca un șef de stat democratic să fie aplaudat pentru indicativ, de savanții țărilor? El, care stă la originea prosperității țărilor lor? Unde să-a pomenit într-o țară democrată acest deznaștător al puterii și această umilită a élitei creațoare? Numai urmările fricilor intrate în oase în timpul dictaturilor și poate conștiința unei inferiorități față de valoarea cerută de poziție pot explica asta ceva.

Dar lucru cel mai important este ca televiziunea să arate zilnic cum trăiesc un

francez, englez, american, german, danez, suedez, finlandez obișnuit, mediu... Să ne arate marile magazinile ieftine și bucurările din cartiere, să ne spună cîte ceva despre salarii și preturi. Să ne arate, evenimente, circumișii, patrocini populare. Dar și spitale, azile de bătrâni. Să închisor. Să vadă cei ce strigă lozinci aberante ce măncă un detinut de drept comun dintr-o țară civilizată. Ce drepturi are chiar dacă îspășește o pedeapsă pentru o eră oribilă. Să vadă gospodinile cum sunt tratate suratele lor din țările cu o economie fierberească, în magazinele mari și mici, să vadă cum trece strîmbind din nas pe lingă rafturi cu zeci de feluri de cafea, zeci de sorturi de brânză, de mezeli, cum arată o brăfură artizanală și un magazin de pește.

Să se vadă însă și cum se muncesc. Nu tragic. Zilă de muncă și de 7 sau chiar 6 ore, dar pline. Fără tacâm și fără ca fele. Uneori cu un șef de echipă nemilos. De cele mai multe ori și cu mașini automate, munca constând în statul pe lingă mașină, chiar și pe scaun. Să vedem și cît și salariul lunar al unui muncitor calificat și cu cîte grame de aur echivalență, cu cîte saci de cafea, cu cîte costume, cu cîte aparate video sau cu disc compact. Cite salarii costă un automobil ieftin, un mijlociu și unul de lux.

Să ne arate televiziunea și prin filme documentare, nu numai prin povestiri despre familiile putred de bogate, de la economia, fabricile, magazinele trebule să fie în milii private, individuale sau colective, ca primitorul să vadă drumul care trebuie parcurs cu corabie bîntuită de valuri și ce ne așteaptă la capăt de drum. În cîtori. Să vadă cît timp am pierdut degeaba din cauza acestor oameni cu suflete gîngăse de care vorbesc găurile negre ale presei. Să n-ar strica să se vadă cum arată un ziar suedez sau austriac. ■

## FORTIFICĂȚILE DIN DOROBANȚI 191

### Cine se teme în Televiziune

Sediul Televiziunii este înconjurat cu o rețea de sîrmi foarte fină, un soi de cilindri întrepătrunși închipuind valuri successive de apărare. În punctele strategice posturi de pază și soldați înarmați. J. Delumeau explică o mulțime de ingenioase fortificații medievale, excesiv complicate, printre care figură în anuarul statistic de acum cîteva ani, deci nu va fi o frumoasă ornamentație statistică, ci va avea proporții ample. Ce va putea să facă guvernul?

### Ordin de sus

Domnul Răzvan Theodorescu, președintele Radioteleviziunii, semnează un regulament de ordin interior în care printre multe alte stăpînări se precizează „...se constată că în multe cazuri (...) salariații TVR exprimă public în afara cadrului democratic organizat al instituției, opinii care lezează moral RTVR”. În scopul prevenirii acestor situații regulamentul stabilește cîteva norme de conduită: „salariații TVR au dreptul și obligația, ca în cadrul organizat al RTVR să-și exprime operele critice. Afirmațile de natură să defâneze și să îrbească public în orice mod reputația și prestigiul instituției sunt incompatibile cu calitatea de salariat al RTVR”. De asemenea, lucrătorii din Televiziune „nu pot folosi calitatea de reprezentant al TVR și nu pot acționa în numele instituției fără aprobarea conducerii”.

Regulamentul acesta nu a fost adus în mod expres la cunoștința angajaților instituției, ei circulă mai degrabă ca un zvon, insinuind o amenințare cu atât mai eficientă ca cît este mai puțin determinată. „Este vorba, ne spune Dumitru Tuga, liderul Sindicatului Liber

din Televiziune, de un ordin emis de dl. Răzvan Theodorescu care încearcă efectiv să pună un piastur pe gura lucrătorilor din Televiziune. A fost trimis ca o cîrtișă, care umbă în subteran. Eu nu-l pot accepta, întrucât în ciuda aparențelor, amenințările sunt foarte dure iar cîțiva colegi de-a noștri li suportă doar consecințele. Primul care a avut de suferit a fost domnul Vartan Arachelian, care a fost suspendat din funcție pe timp de trei luni, pentru că și-a permis să critice conducerea, să îibă o coloană vertebrală în realizarea emisiunilor sale. Lucrătorii din TV, chiar dacă nu sunt membri ai sindicatului, sunt solidari cu poziția noastră. În cursul după-amiezii (joi 11 oct.) ne vom întîlni cu comisia parlamentară și vom prezenta cauzul dlui Arachelian. De asemenea dl. ing. Mitrofan de la Radio, care conduce grupul profesional pentru Independența Televiziunii, a fost amenințat cu demiterea, dar s-a găsit o scuză în faptul că activitatea de care a fost acuzat s-a desfășurat înainte de emiterea ordinului.”

### Cui fi e frica de adevăr

Ordinul acesta, precizează d-na Victoria Bucur, miserează pe confuzia dintre loialitatea față de o instituție și atitudinea de obediță față de o conducere arbitrară. „Nu cred să mai existe vreo instituție care să își emis un astfel de regulament. Legislația franceză, bunăoară, reglementează situații de felul următor, cînd un material realizat cu aparatul de la Antena 2, să spunem, este vîndut unui alt canal de televiziune. Ordinul acesta încalcă pur și simplu dreptul elementar la opinie și dreptul de reprezentare ai sindicatelor.”

Este împede că Televiziunea ca instituție nu are nimic de pierdut din formularea unor judecăți critice, în orice context ar fi ele făcute. Ar pierde însă cîteva care se agoată de funcțile lor în ciuda atitor dovezii de imoralitate profesională. Înțelegem acum că, în Televiziune, frica domnește în primul rînd la etajul al 11-lea, în Colegiul Director, care se izolează de restul instituției, apărindu-se prin ordine scrise și amenințări oculte.

HORATIU PEPINE

# TVORBA



## Atacul împotriva mea este de natură politică

Interviu cu VARTAN ARACHELIAN,  
teleast sub interdicție,  
președinte în exercițiu al A.Z.R.

• Rep. : Domnule Arachelian, dumneavoastră sunteți președintele în exercițiu al A.Z.R.-ului, lucru care nu este fără legătură cu faptul că sunteți unul dintre oamenii de televiziune care au demonstrat un inalt profesionalism. Emisiunile dumneavoastră s-au bucurat mereu de mare audiență. Iată însă că acum ați fost suspendat de conducerea RTV-ului. Spuneți-ne cum s-a întâmplat.

• • VARTAN ARACHELIAN : În pri-

ORDINE 395/P

Theodorescu a insistat să rămân în această sedință. Î-am spus că nu pot asista la o ședință în care se folosesc metodele comuniste de a infiela pe cineva care lese din rind. Să intrădevară, aşa s-a și întâmplat. După cum am aflat ulterior, unii domni din această conducere, foști activiști de partid, m-au atacat, denotând fapte petrecute cu anii în urmă și, în același timp, ridicând osanale domnului Emanuel Valeriu.

• • V. A. : Să eu cred acest lucru. Este o lovitură care se dă de fapt libertății de exprimare, libertății pressei, și nu stiu de ce, domnilor din conducerea televiziunii mă văd pe mine un adversar al puterii. Eu am declarat în repetate rânduri că televiziunile trebuie să fie independență, dar nu indiferent față de valorile democrației și din punctul acestuia de vedere, am cerut încă de la începutul acestui an [de altfel am făcut și o scrisoare deschisă către domnul Ion Iliescu, publicată în presă la începutul lunii Ianuarie], să ne deținem clor și definitiv de dogmele comunismului. În sensul acesta mi se pare că atacul care s-a întâmplat împotriva mea este un atac de natură politică.

• Rep. : ...Situatia dvs. este singulară sau un simptom al unui fenomen?

• • V. A. : Este un caz cu multe și multe implicații și e bine că să pun accentul întrebare, pentru că n-ăs vrea să se crede că e vorba doar de un cas Arachelian, ci este vorba, de fapt, de o întregă politică care se face în cadrul televiziunii, deși se spune că televiziunile nu trebuie să facă politică, și li se cere să nu facă parte dintr-un partid politic. De altfel, chiar aparținea acestui reglement de ordine interioară semnat de dl. Răzvan Theodorescu, este un gest politic de suportare a unor libertăți cetățenești. Se încercă intimidarea celor care nu vor să facă parte din corul care să strâns în ju-

se practică, bineînțelea.

• • V. A. : În general cel de la Acuzații mint prin eludare, prin omisiune. De exemplu, povestea de la Săpînta. Lăsă o parte că s-a filmat întruna din elicopter. Abia după o lună și jumătate a venit televiziunea să ofere cova mai concret și mai cuprinzător, și astă gratie unei foarte bune coloage, Aneasă Fosariu. Trebuie să-o lăud pentru această inițiativă. Dar sunt și alte genuri de informație. La un moment dat, nu dumnică aceasta, cu o dumnică în urmă, dl. Bogdan s-a trezit în emisiune cu o stire „Iată, acum primim de la Tîrgu-Mureș stirea că cinci maghiari s-au urcat pe statuia lui Avram Iancu, au dat steagul tricolor „Jos” etc., etc. Ca să două zile, să apară colegul meu, Dorin Suțiu de la Tîrgu Mureș, corespondentul nostru de-acolo, cu un aer de corespondent de războl, și să spună că n-a fost clară asta, a fost mai puțin. Nu stiu că însă s-au uitat a doua zi... De ce se dau stiri false și necontrolate? Nu mai spun că Rompresul practicează de mult acest sistem cu stiri false care după acena sint dezmințite. Nu stiu că mai urmărește dezmințirea. Este un sistem deja!

• Rep. : Care ar fi soluția?

• • V. A. : Dreptul de a avea și alte televiziuni. Să noi milităm — asociația noastră — cum bine sună — milităm pentru această chestiune. Dar vreau să continu, ca să vedel să cum să se face politica

4.-Orice salariat al RTVR, indiferent de funcția sa,

trebuie să dea dovadă de loialitate și corectitudine față de instituție și să contribuie prin întreaga sa activitate, prin priciperea și devotamentul său la bunul mers al acesteia, la întărirea bunului și renom.

5.-Salariații RTVR au obligația să păstreze o discreție

firoasă cu privire la acte fapte sau informații din activitatea instituției care sunt destinate publicității, și de care au cunoștințe în virtutea funcției în care se află.

rul conductorii televiziunii. Cel care vor să alăbu o voce independentă în cadrul singurilor televiziuni existente săn persecuțat, săn urmăriti, birourile lor săn sparte de diverse persoane încă neidentificate. Conducerea televiziunii încearcă să fărime unitatea sindicală și să se reușească prin dl. Valeriu, care a înființat — practic el —, un nou sindicat. Dl. Mitrofan, care este șeful Grupului pentru Independență televiziunii a fost amenințat de dl. Valeriu că va fi deschis pentru că a stat de vorbi cu niste ziaristi de la „Opinia studențescă” și le-a oferit un document, un document absolut banal.

• Rep. : În televiziune se înțelege că instituția, prin faptul că se adresează majoritatii poporului român — probabil că două treimi au în casă un televizor — și prin faptul că oamenii plătesc taxe penibile urmări programele — trebuie să le exprime într-un fel opinia sau să-i informeze corect? Există conștiință responsabilității față de ce se întâmplă acolo?

• • V. A. : Nu cred... E o televiziune a națiunii și ea trebuie să fie controlată de Parlament, așa ar fi normal. Măsurile săci

aci. Eu vreau să vă spun că sunt împotriva dosarelor de cadre, pentru că am suferit de-a lungul acestor 40 de ani personal, din cauza acestor dosare de cadre. La început din cauza originii tatălui meu, după aceea dl. Iliescu, care era pe vremea aceea prim-secretar al U.T.C.-ului nu m-a promovat în funcția de redactor-suf adjuncț pentru că suntem armeni; mai încoace, pentru că am avut roade în străinătate am fost dat afară din televiziune. Deci, mă ridic împotriva dosarelor de cadre. Dar nu mă ridic împotriva dosarului pur și simplu. Pot să numesc dumneata ca președinte, Răzvan Theodorescu, în funcția de director-general pe cineva care are ca zier juridic pentru încurcături de drept comun, cum este dl. Emanuel Valeriu? Să crezi că a dovedit în timpul campaniei electorale, că să nu mai vorbesc după alegerile din 20 mai, că minte, că nu este corect?

• Rep. : Un lucru care mi se pare interesant este că redacția de actualități este, practic, nechimbătă raportată la cea de sub Ceaușescu, în timp ce restul departamenteelor televiziunii au suferit totuși

6.-Persoanele cu funcții de conducere, fiecare în limitele atribuțiilor pe care le au, săn examineze cu toată atenție sesizările, sugestiile și propunerile, să le soluționeze că mai operativ, comunicând măsurile luate celor interesate. Reclamațiile și rezizările care nu pot fi soluționate la nivelul departamentelor sau la cel al directorilor generali vor fi înaintate Președintelui RTVR.

7.-Respectarea normelor constituie o gravă incălcare a obligațiilor profesionale și morale ce revin salariaților RTVR și atrage răspunderea disciplinară, civică sau penală, după caz.

Se lău abuziv. Nu stiu ce se întâmplă. De acasă este menținută în mare parte în această componentă?

• • V. A. : Pe niciun fel nu lăudă și înainte, și regulim Cenșușeu în spate.

Au consemnat: HORATIU PEPINE  
STELIAN TANASE

Președintele Radioteleviziunii Române

In temeiul prevederilor Decretului nr.113/1990 emite  
PRESEDINTE,

Răzvan Theodorescu

mul rînd vă mulțumesc pentru amabilitatea dumneavoastră cuvinte. Sunteți președintele A.Z.R. printre o lăzităre, probabil din cauza alfabetului, ori din cauza faptului că sunteți se pună problema unei televiziuni independență. Noi suntem cinci colegi din cîmpul director al asociației și, prin rotație, vom asigura președinția. Intrădevar am fost suspendat din funcție de domnul Răzvan Theodorescu și ar trebui să povestesc imprejurările acestor suspendări penale și se face lumină în acest caz.

Situatia mea ar trebui urmărită pe două planuri. În primul rînd pe plan profesional și în al doilea rînd pe planul funcției administrative, pe care o îndeplinește de la începutul lunii mai. Din punct de vedere profesional suntem, întă, zece săptămâni de cînd nu am putut apărea pe postul de televiziune. Acest lucru s-a întâmplat în urma unui atac extrem de vehement și de brutal pe care l-a făcut domnul E. Valeriu pe postul național de televiziune după emisiunea mea „În dialog cu televiziunile”.

1.-Salariații Radioteleviziunii Române au dreptul și obligația ca în cadrul organizației RTVR să-și exprime opinile și criticiile menite a înhunătății activitatea instituției.

2.-Manifestările și atitudinile de natură sădăcătoare și către public, în afara instituției în orice mod reputația și prestigiul RTVR, ale comportamentelor acestora, nosuccotind astfel deontologia profesională, sunt incompatibile cu calitatea de salariat al acestei instituții.

3.-Salariații RTVR nu pot face parte din nici un partid politic. Ni pot folosi calitatea de reprezentanți al RTVR și nu pot accepta în numele instituției fără aprobarea conducerii acesteia.

rii. E un lucru fără precedent ca un om din televiziune să fie atacat chiar în cadrul programului de televiziune. Pînă acum fusese, doar un atac al F.S.N.-ului. Împotriva mea după interviul de care l-am făcut cu regele Mihai în Elveția. Pretextul demiterii mele este însă legat strict de o altă imprejurare. Cu două sau trei săptămâni în urmă am dat un interviu colegilor de la Opinia studențescă din Iași, prin care foloseam de fapt dreptul la replică, pe care-l are orice om care este atacat în cadrul unui ziar. Cu cîteva săptămâni înainte, domnul Emanuel Valeriu dăduese același publicație un interviu, în care, la modul cel mai suburban, mă califică în fel și chip. Am publicat interviul și, evident, dl. Emanuel Valeriu împreună cu Victor Teodoru și încercat în cadrul Consiliului de Conducere al Televiziunii să facă un „cas Arachelian”. Am protestat, le-am spus că nu, la sfîrșitul lor, dreptul la replică și mă pot, eventual, defori justifică dacă nu sunt de acord cu acuzările pe care le-am adus la adresa lor. Domnul Răzvan

mea, faptul că lenează într-un fel, dar în același timp cred că este absolut necesar să î se aducă aminte domnului Răzvan Theodorescu că nu este un comisar al poporului, chiar dacă umbrelă moare ca și E. V. cu cîte o umbrelă după domnia-sa, și că TVR aparține națiunii și trebuie să fie controlată de parlament. Cred că se va face lumină în acest caz, dar chestiunea esențială este alta. Trebuie să se termine cu monopolul de stat asupra programelor de televiziune — de altfel în acest sens noi am și trimis parlamentul, președintele și guvernul o moțiune la A.Z.R. prin care cerem să se înceteze cu monopolul de stat asupra Televiziunii. Chestiunea este să avem o televiziune independentă. După cîte sătii, s-a pornit o acoperirea inițiativă națională și sperăm ca acest lucru, care pare neumă un via, să devină în cîteva luni o realitate...

• Rep. : Domnule Arachelian, noi avem impresia că suspendera dumneavoastră este un caz cu semnificații politice mai ample. Ce puteți spune în acest sens?

# SPATIUL ECLEZIAL CA LOC INTERIOR SI EXPRESIE A TRADITIEI LOGOSUL ZIDIRII



- Construirea de biserici reflectă în totalitate nevoia de redescoperire a religiei ? ● Brăila – simptom sau întimplare ? ● România – stat laic sau religios ? ● Ce construim și cum construim ? ● Sunt aceiași arhitecți care au construit sedii de partid ? ● Poți construi cu suflet după ce ai creat monștri repetitivi ? ● Criza morală – superficialitate și profunzime.

In zilele de 6, 7 și 8 octombrie a avut loc la Brăila simpozionul „Spatiu eclezial – loc interior și expresie a tradiției”. Alături de ministrul culturii din România, dl. Andrei Pleșu și ministrul culturii și cultelor din Moldova sovietică, dl. Ion Ungureanu au mai participat personalități ale vieții bisericești, pictori și arhitecți de renume din țară.

Ideea simpozionului s-a născut dintr-o nevoie reală.

Pentru construirea unei catedrale la Brăila a fost inițiat un concurs de proiecte. Jurul constățuit din reprezentanți ai Ministerului Culturii (T. Basinsky) și al U.A.P. (Sorin Dumitrescu) a constatat însă inadecvarea proiectelor la specificul spațiului eclezial românesc, la simbolistica acestuia. De aceea, din cele 10 proiecte propuse numai 4 au primit mențiuni, nefiind acordat nici un premiu.

S-a ajuns la concluzia că hiatul din perioada comunistă în materie de arhitectură bisericească poate deveni fatal pentru modul în care se va proiecta în real elanul edilitar recuperator. De aici nevoia constituirlor unui cadru teoretic coerent care să dea curs unor nemulțumiri și temeri, în încercarea de a stopa furia constructivă.

In clipa de față există peste 1800 de cereri de construire a unor lăcașe de cult. Sunt oare biserica și arhitecții pregătiți pentru o astfel de experiență ?

**DI. ANDREI PLEȘU, ministrul culturii**

Inalt preasfințită părinti, domnule ministru, doamnelor și domnilor,

Acum un an pe vremea asta eram într-un sat îngă Bacău și făceam planuri. Cel mai drag plan al meu era în același timp și cel mai utopic pe vremea aceea. Îmi doream să mă întorc la București și să obțin un post de bibliotecar la Institutul Teologic. Părintele Anania, care este aici, își aduce aminte că am făcut o asemenea încercare. Spun astă că să arăt în ce măsură suntem acum dincolo de utopie. Pentru că ne aflăm în situația că totul neșperătat să fim laolaltă, în sfîrșit, două instituții care să-născut laolaltă și care în mod nefiresc să trăjă desprăptite timp indelungat : vorba de biserică și de lumea culturală. Cultura vrea să-si regăsească locul ei sub pecetea bisericii cu speranța că de sub pecetea bisericii va face să se răsfringă unele lumini din limpezimea ei și asupra pecetei. Suntem într-un moment în care toti, în toate domeniile ne căutăm glasul. Pentru că ne-am pierdut glasul vreme de 40 de ani. Să-i foarte greu dinăuntru 40 de ani să-si regăsești glasul potrivit. Toate instituțiile noastre, fiecare dinăuntru noi încercăm de la e și la alta să găsim claritatea vocali, împoziția ei exactă, tonul firescului. Toată lara face azi efortul să găsească tonul exact al normalității. Să este un lucru foarte greu, și se cintă deseori fals, și tonurile sunt uneori prost identificate, și de la prea multă tăcere se ajunge uneori la prea multă sonoritate. Să găsirem sinteze și altări de nota corectă. Toate lucrurile acestea sunt patetice dar firesc și important este că suntem în situația să putem să ne căutăm tonul. Sperăm, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i și găsim. În urmă – cu titlu de preambul în ceea ce urmează – să vă citesc un pasaj din Ioan Gură de Aur, în comentariul la Evanghelia după Matei, care mi se pare dător de măsură în acest efort comunitar de a ne găsi tonul. Despre ce ton e vorba ? La ce ton ne invită să reflectăm credința creștină și cestinismul răsăritean ? Ioan Gură de Aur face deosebere între revelația vechiu-testamentară și cea nou-testamentară. Ca un mare orator ce era el, mizează foarte mult pe contrast și îță în ce constă acest contrast : revelația Vechiului Testament s-a făcut „după exterminarea egiptenilor, în desert pe Muntele Sinai, în mijlocul flăcărilor și al fumului care ieșea din munte, în sunet de trompetă, printre tunote și fulgere, cind Moise a intrat singur în nori”. Nu așa a fost cu legea cea nouă. Nu în desert, nu pe un munte, nu în tunuri și fum, nu sub biciul furtunii, ci la mijloacele zorilor. Înăuntru unei case, toti se zind laolaltă și odihnindu-se într-o a-dină liniste.

As vrea să-mi îngăduiți – și sănătățieră în față atât bisericii – îndrăzneașa de a face un scurt comentariu la text. Mă voi opri la ultimele cinci determinări ale nouului glas care este glasul Nouului Testament. Sunt cinci determinări care ar putea fi determinările tonului nostru.

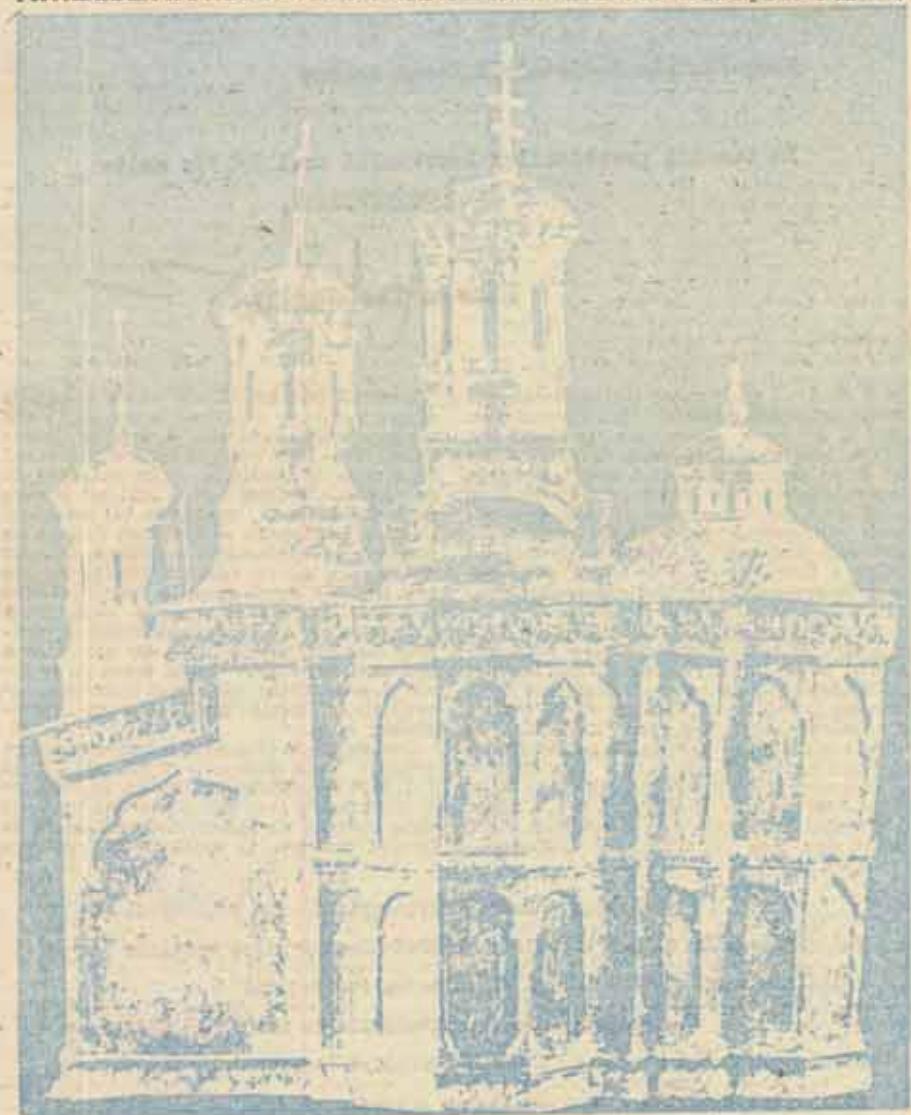
nice decât acela al cantității într-o adincă linistă – și într-o totală disponibilitate interioară.

La aceste cinci determinări corespund, cum am și sugerat, cinci tipuri de abuzuri pe care trebuie să le evităm pentru a ne găsi tonul. Abuzul afirmativ – zorile nu afirmă niciodată, spuneau, aproximativ abuzul cantitativ, abuzul izolării, abuzul sonor (glasul prea ridicat, vocea prea mare) și abuzul volitiv (asociaza cu performanță, nerăbdarea, ierarhia telului altări). Cu aceste cinci determinări cărora le co-

respond cinci abuzuri corelativ: putem pune, cred, temelile unui bun început, unei reflectii despre vocea exactă pe care trebuie să o folosim. Cu asemenea astență nu mă îndoiesc că această voce se va săsi, fiindcă de vreme ce suntem toti adunati în numele același efort, efortul însuși va cobori printre noi și va da rodul său.

Vă mulțumesc tuturor celor care au contribuit la organizarea acestui simpozion, pe care-l onorați cu prezența dv. și doresc tuturor succes ! ■

**PATRIARHIA ROMÂNĂ-MINISTERUL CULTURII-PREFECTURA JUDEȚULUI BRĂILA**



„La mijloace zorilor” sugerează caracterul auroral al Evangheliei și al credinței răsăritene. Niciodată nu este vorba despre deplinătatea suficientă a amiezii, nici de rafinamentul alexandrin al amurgului, ci de prospețime, de inocență, de tatonarea unui început, de aproxiție. Glasul prea apăsat, tonul prea sigur nu fac parte din stilistica acestei revelații. Înăuntru unei case, adică înăuntru unei limite. Nici o retorică a infinitului nu încape aici, nici o retorică a sublimităților retorice, ele însele. E vorba de caracterul fresc, a spune domesci al credinței. E o revelație care vine din partea unei proximități, a unei mari instante învecinate. Nu din partea unei sublimități absolute și necordiale. Înăuntru unei case, înăuntru unei limite și înăuntru unei ordini, nu al unui exces, în sfîrșit, înăuntru unei case, nu al unui palat, nu al unui efort de tip asiatic, ci înăuntru unei proporții omenești, înăuntru scară umane a sufletului nostru.

„Toti se zind laolaltă” – este vorba finală de caracterul comunitar al revelației evanghelice, o comunitate care nu exclude singurătate, dar în care singurătățile nu sunt niciodată pură izolare, nu sunt născătoare de ierarhie solitară. „Odihnindu-se” – ierarhi nu sunt compatibile cu stilistica revelației răsăritene, indirijarea efortului, gimnastică spirituală, abuzul volitiv. E vorba de o descoperire care vine cind sufletul este destins și receptiv, o descoperire care valorifică răgazurile, momentele de liniste interioară. De altfel ultima determinare este într-o adincă liniste, adică în taină – și veți fi de acord că nimic nu este mai greu de cuplat în conceptul ta-

**Mitropolitul ANTONIE**

## GÎNDIREA ȘI SIMȚIREA RELIGIOASĂ IMPLICATĂ ÎN TOATE

● A.O. : Este pregătită Biserica în momentul de față să-și exercite funcția de misiună al religiei, să reconstruiască sentimentul religios în spațiul spiritual românesc ?

● ● Mitropolitul Antonie : În înțelesul pe care îl are în vedere – înțelesarea dv., adică acela de Bisericii-instituție, cu întreaga ei structură ierarhică, responsabilitatea de organizarea misiunii ei în lume și în deosebi, în noi, în spațiul spiritual-românesc, pot să vă încredești că Ea își înțelege îndatoririle, și face eforturi permanente ca să-și îndeplinească misiunea. Pe de o parte a început în toată lara o mare operă de zidire de biserici noi, mai ales în orașele cu cartiere noi, pe de altă parte s-au relințat noi scoli de teologie pentru asigurarea viitorilor generații de preoți. S-au înființat două Institute (facultăți) teologice universitare, la Iași și Cluj-Napoca, în afara celor două care existau, și mai multe seminarii teologice – la Roman, Galati, Rimnicu-Vilcic.

S-a înființat și un Seminar teologic pentru malci, la Mănăstirea Agapia. Au fost revăzute toate programele analitice. De asemenea, după ce s-a obținut introducerea în clasele I-VIII a unicii ore de educație-moral-religiousă, Sfântul-Sinod a și elaborat programe analitice pe clase și a început tipărirea de manuale. S-au organizat în toată lara cursuri de metodologia predării religiei, cu absolut toți preoții și, în momentul de față cel mai multi și-au și început această activitate de profesori. S-au tipărit sute de milii de Catechisme și Cărți de rugăciuni pentru întreaga obște creștină, și preoții propovăduiesc cu zel inimulit adeverările de credință și normele morale creștine. Credem că toate aceste lucruri din afară vor duce la transformările dinăuntru, la întărirea credinței în suflete și la renasterea, la trezirea, acolo unde era adormit, sentimentului religios. Bineînțele, pentru o reînsănătoare a flinței neamului nostru, pentru o

reînscriere în tradiția noastră bimilenară de trăire în împăcare între noi și cu Dumnezeu. Toate acestea sunt lucrări de durată, aşa cum e orice proces de educație, dar Biserica are noi premise pentru un bun început.

● A.O. : Statul român este eminentamente laic sau religios ?

● ● Mitropolitul Antonie : Juridic vorbind, Statul e cum se definește el însuși. O va face prin noua Constituție, probabil Poporul român și dintotdeauna eminență religioasă. A crezut și crede în Dumnezeu. Exceptiile nu întră în regulă. Cine este căt de căt atent la concepția de viață a românilor, la țară dar și la orașe, își dă seama imediat de această constantă și viații de toate zilele, a felului cum e înțeleasă moartea, că în toate e implicată gîndirea și simțirea religioasă. Biserica e central acestei gîndiri și simțiri, e locul cel mai înalt din mijlocul unei comunități, al unui sat, al unui cartier. Să în cazul acesta Biserica fizică, lăcașul, coincide cu

ANDREI PLEȘU

**BISERICA – azilul de mîntuire națională**

• A.O. Olărescu : Considerați că Statul Român este în momentul de față laic sau religios ?

• Andrei Pleșu : Cu siguranță laic. Abundența cantității și a prezentei Bisericii în viața noastră zilnică nu înseamnă transformarea Statului Român într-un stat religios, și e puțin de presupus că în termen scurt o să se întâmple lucrul acesta. Mie mi-e teamă că din punctivă, cantitatea va sfârși prin a eroda adezionaș publică la un fenomen care trăiește din discrete și din intimitate. Se întâmplă un lucru foarte important în zilele noastre și cu deznodământ nesigur. Va depinde de grăția și simțul dozajului pe care ierarhii noștri îl au, ca această perioadă confuză să fie traversată cum trebuie.

• A.O. : Care este atitudinea Ministrului Culturii față de inițiativa construirii de biserici ?

• • A.P. : Ministerul Culturii și-a propus încă din ianuarie să introducă tema sacrului în preocupațile sale. Din această cauză am întemniat înaintul ministrului un departament de cultură religioasă. Ideea că religia trebuie să iasă din calea în care a trăit în ultimii ani pentru a circula socialmente ca o valoare care trebuie să intre în deprinderile noastre spirituale curente ne preocupa. Acest departament care va sonda o revistă și care își propune să dea o lină spirituală preocupațiilor noastre funcționalează, este condus de dl. Teodor Bakonsky, dar are designer dificultăți pentru că nici noi nu suntem încă ce milioane să folosim pentru a accelera transformarea sufletelor. Aici nu se poate lucra cu decretul.

Arhimandrit VALERIU ANANIA

**NU AVEM ACCES LA UNIVERSALITATE DECÎT PRIN ETNIC**

• A.O. : Considerați că această grabă de a construi biserici reflectă nevoia reală a românilor de a se întoarcă la religie?

• • V.A. : La început am fost usor rezervat atunci cind am aflat că numai în București urmărea să se construiască peste 30 de biserici, iar pe teritoriul întregii României aproape o mie. Am socotit că ar putea să fie o grabă a ierarhiei bisericești, a anumitor cadre bisericești, care nu ar porni din necesitatea reală a poporului lui Dumnezeu. Dar după informațiile pe care le-am primit a trebuit să admit totuși că există această dorință a poporului român de a-și construi biserici la orașe, în special în cartierele mamut în care nu a fost voile să se construiască nici o biserică. Cele existente sunt mici, neîncăpătoare, încercuite de blocuri, aşa încât a trebuit să admit că este vorba de o dorință a credincioșilor, o dorință care surprinde biserica nepregătită nu numai din punct de vedere al stilului acestor biserici dar și din punct de vedere finanțar. Ca să construiesc repepe foarte multe biserici îi trebuie să fie foarte multe milioane. Banii acestia totdeauna au fost ridicati de la popor.

• A.O. : Este pregătită Biserică să reconstruiască sentimentul religios în spațiul spiritual românesc ?

• • V.A. : Unul reprezentă Bisericii că de-a lungul ultimilor 40 de ani de dictatură s-ar fi limitat doar la viața liturgică și că a renunțat la vocația ei profesică, aceea de a avea curajul să se pronunțe în anumite probleme de ordin social și politic. Totuși, funcția esențială a Bisericii este aceea să înțeleagă, iar afinierea se face prin actul liturgic. Or, acest act liturgic să-a menținut în permanență în biserică. În ceea ce privește sentimentul religios, fără îndoială că el a fost deteriorat nu datorită faptului că bisericele nu ar fi fost deschise sau că preoții nu să-i facă datoria, ci datorită faptului că posibilitatea Bisericii de a propovădui credință și dincolo de zidurile sale a fost limitată sau practic inexistentă. S-au înținzat procesunile religioase (Boboteaza a trebuit să fie săracă numai în interiorul bisericii), nu se poate face nici un fel de manifestare publică, să nu mai vorbim de învățămînt, de catehizare. Pot spune că la nivel liturgic bisericele nu numai că au fost deschise dar au fost pline. Să în zile de astăzi preoții sunt foarte ocupati. E la îndemna oricui să stie că un preot face de dimineață pînă seara tot felul de servicii. De rînd o anumită degradare. Cunoaștem și gustul pentru bani și unor preoți, și tranzacțiile nu foarte oneste. Acestea sunt realități cu care înțeleg Biserica să-a confruntat întotdeauna. De-a lungul secolelor au existat patriarhi și papi buni sau de-a dreptul răi, au existat mitropoliti și episcopi exelenți și alții răi, au existat preoți buni și

Biserica spirituală, cu centrul care ordenează, care orientează gîndirea și destinația tuturor.

Un anumit proces de secularizare se face simțit, evident, în toată lumea de azi, dar, și în acest fond puternic de credință la români, cred că la noi procesul va fi mai lent și nici nu va ajunge la despartirea totală de sacru. Biserica este învestită de sus cu datoria de a lăsa înțeleasă către Dumnezeu și de a primi hărul și înfrumuseata lui Dumnezeu.

• A.O. : Considerați că tinerii seminaristi pe care îi pregătî și îi capabili să-și exercite prerogativele de păstorii ai sufletului în condițiile în care Biserica însăși a suferit în ultimii 45 ani de o laicizare pronunțată ?

• • Mitropolitul Antonie : Vă spunem mai înainte de noi scoli teologice, seminarii și facultăți, și de noi programe analitice. Ele au fost gîndite pe măsură neexistării vremii noastre. Au venit foarte mulți candidați, gata să se dedice misiunii preoției. Sunt tineri cu vocație. El vor fi îndrumătorii sufletelor ai celor din mijlocul cărora provin și împreună cu care au suferit în ultimii ani. Profesorii lor, Biserica, toți au suferit și toți împreună se vor ajuta în vindecarea rănilor trecutului, în însănătigarea sufletelor și în înnobilarea sufletelor tinerilor viitorii

preoți cu credință edină și cu milioane pastorale pe potiva culturii și civilizației timpului nostru. La încărcarea care vă referări la locul deosebit și deosebit de un drum al respiroabilității. Îndeosebită depinde și de zoulul propovăduitorului și de capacitatea, și dorința, și voînța de îndepărtare a primitorului învățăturii.

• A.O. : Care este părere dvs. despre acest Simpozion de la Brăila ?

• • Mitropolitul Antonie : Cred că e o inițiativă utilă și că va da roade bune. Vom învăța mult de la alții cum să construim biserici care să păstreze tradiția, dar care să fie și expresii ale contemporaneității.

Toți participanții sunt preocupăți de ideea, de dorința de a nu greși, de a nu face construcții din care să fie evacuate sacru, ci de a face bisericii în care sufletul creștinului ortodox să se simtă aproape de Dumnezeu.

A fost un dialog între Biserica și intelectuali pe care îl consider de bun augur și îl doresc reluat, continuat. Spiritualitatea noastră creștină și românească își va descoperi și mai mult valențele și potențele prin toți, prin oamenii Bisericii dar și prin oamenii de cultură.

Simpozionul de la Brăila ne-a arătat că nici nu fost împreună, nu separate, Biserica și Cultura. ■

SORIN DUMITRESCU

**AMIN**

In luniile din urmă, Biserica noastră a fost martora unui fenomen straniu, pe care l-a numi „furia catedralelor”.

Pretutindeni, și în capitală și în țară, s-au făcut auxite opinii cerind cu glas mare construirea grubă și a unor catedrale mari, mărînte, prin proporțile lor să rușineze rîvna constructivă a altor confesiuni, să stăvilească asediul sustinut al sectelor, și mai ales, să recuperze uriasul handicap al ortodoxiei românești, viată, ca niciună, de comunism barbar. Tututor acestor zidiri, imprimind tipicul proiectului faraonic, mostenit și el de la „perechea de impuscati de la Tîrgoviste”, li s-au dat nume amfătice, semi-lăice, și ca să folosese o sinteză atribuită bisericii ore de religie, moral-religioase, de tipul : catedrala Neamului, a Libertății, a Pașii, și de ce nu ?, a Fraternității, Egalității... ■

Si totuși, e împede oricărui, că nu trăind la reprezăluță etiva colosă, înrudită ca mărime, cu „drâcia” tantă care ocupă gurguiul de vis-à-vis de Mitropolie, vom putea să părtăciștelești, apostolii, sau vom putea da cine să fie ce anvergură eroilor liturgiei milenare a St. Ioan Gură de Aor.

Cițiva oameni, de loc indiferenți cum vor fi ridice pe vîctor bisericile, am hotărît pentru toamnă o întîlnire între arhitecti și preoți. Cu voia lui Dumnezeu, „capul răutăților” a fost arhitectul Crisan Popescu, la data respectivă primar al Brăilei.

Datorită Domnului Sale a putut „prinde” ideea unui simpozion, având ca temă centrală structura mistică a spațiului eccluzial, împreună cu salba de teme satelite care privesc logosul zidirii ortodoxe.

S-a putut constata de-a lungul discuțiilor, că elanul constructiv îl îlosea acea „competență dubioasă”, care animase altădată tradiția bizantină, și și pre-țigănoasele reflexe locale.

Simpozionul, unic în felul lui, cel puțin fără precedent în Europa răsăriteană, și poate chiar în lume, a prilejuit dincolo de pleora discursurilor, evenimentul întîlnirii cultului cu lumea culturală. Fiecare din părți, stănușe una în fața celeilalte, mai ales la această oră a comununii posibile, au hotărît să rebece anual această întîlnire, capabilă în vîctor, să mulțumească fizionomii unor diverse insurmontabile și să domolească vrăjita punctelor de vedere autarhice. Asa să fie ! ■

CRİSAN POPESCU

**Ce este important și ce este secundar**

• A.O. : Care considerați dumneavoastră că ar fi motivul neacordării de premii la concursul organizat ?

• • C.P. : Era exact întrebarea la care n-am putut să răspund : Incotro Biserica ortodoxă ? Ce trebuie să facem ca să nu gresim, dacă este bine ceea ce facem. Răspunsul a împus organizarea acestui simpozion. Toti am fost de acord să premiem, prin mîntul patru proiecte, care să se apropie cel mai mult de ideea unei catedrale sau biserici ortodoxe, însă nimeni nu a crescut în nici una din ele. La orice fel de întrebare pe care o punea cineva, ceilalți nu puteau să răspundă : cum trebuie realizată, ce idei trebuie să primeze, ce este important, ce este secundar, ce poate să facă arhitectul fără să gresescă ? Am conchis că arhitecții trebuie să cunoască foarte bine teologie, dar și teologii trebuie să cunoască puțină arhitectură, să existe un contact permanent între arhitect și teolog, pentru ca acestia să poată clădi împreună biserici. În momentul de față în țară sunt puține o mie de cereri și nu temem că în acesti doi ani în care lumea doresc să clădească, să nu se nască, din neprofesionalism sau din necunoaștere niste kitachi-uri.

• A.O. : Cite biserici s-au construit în ultimii 45 de ani în Brăila ?

• • C.P. : Din informațiile de care dispun, nici una. Au fost chiar distruse două dintr-o ele. Cu atât mai mult arhitecții sunt subjugăti ideile de a crea.

• • A.O. : Poate un arhitect care a lucrat la Casa Republicii să construască un suflet și o biserică ?

• • C.P. : Profesunea îl permite să abordeze orice program, dar pentru a construi o biserică are nevoie de mai mult decât atât, are nevoie de har !

TEODOR BACONSKY

**Experiența credinței este neapărat necesară**

• A.O. : Există cumva, mai presus de nevoie reală a poporului interesul meschin care să forțeze, să grăbească ridicarea de biserici ?

• • T.B. : Arhitecții care s-au înrolat în echipile lui Ceausescu vor să fructifice acest somaj în sensul că vor să schimbe comandanțul enorm și inepuizabil care era statul comunist, orientându-și oferă către biserici. Si au reușit prin discurs care să modifică foarte puțin să cucerescă pentru această idee a unei megalomanii recuperatoare de triumf al spiritului vizavi de problemele materialiste. La ora actuală există din pacate o serie de ierarhi care sunt seduși de proponerile acestor arhitecți de la Casa Republicii și de toți cei care au contribuit la crearea acelor erori care stigmatizează Bucureștiul. Există și o rată sociale a exploziei demografice.

• A.O. : Care sunt aprecierile dumneavoastră, despre acest simpozion ?

• • T.B. : Simpozionul a incercat să pună în contact două categorii profesionale complet izolate în perioada comunistă : teologii și arhitecții, și în același timp să îl ajute pe teolog să înțeleagă că dețin valori pe care le subestimează, că aceste valori subestimate nu îl ajută să-și depășească complexul de inferioritate în dialogul lor cu diversele medii intelectuale.

• A.O. : Considerați că arhitecții pot construi cu suflet și biserici după ce au trăit experiența construcților impuse ?

• • T.B. : Trebuie să se nască o casă de oameni care să aibă în modul metafizic și subiectiv experiența credinței. Arhitecții ar trebui să înțeleagă că nu oricine este în stare să construască o biserică și că și aici se aplică foarte bine spusă evanghelica „mulți sunt chemați, dar puțini sunt aleși”. Există niste rigori în absența cărora clădirea rezultată este pîndită de pericole mult mai grave decât kitsch-ul sau inadecvarea funcțională. Să îl se aducă amintire arhitecților că biserică este mai mult decât o comandă. Este stare de gratis și un moment cu adevarat irezistibil.

• A.O. : Există măcar un număr restrins de arhitecții capabili să facă față cerințelor de construire a spațiului eccluzial ?

• • T.B. : Arhitecții în general sunt deosebiți. Dacă se construiesc clădiri suficiente, agresiv este foarte greu să le distanțeze. Aceasta este o chestiune care-l privește exclusiv.

• A.O. : Români sunt un popor laic sau religios ?

• • T.B. : S-a produs niste derapaje dar nu putem spune că este falimentul religiei la care a ajuns occidental. Am convins că în popor se păstrează un fond tradițional religios și că în materie de terapie morală nu există alternativă.

PETRE DERER

**Ortodoxismul trebuie să-și reinnoiască substanța**

• A.O. : Optați pentru tradiție sau modernism în arta eccluzială ?

• • Petre Derer : Consider că arhitectura de cult trebuie să fie în pas cu evoluția societății omenesti. Optează deci pentru o înnoire a spațiului eccluzial. Posibilitățile tehnice, vocabularul arhitectural au depășit fază sămânătoristă. Desi nu avem o tradiție în miscarea de înnoire a acestor arhitecți (exemplu : interbelice) o confirmă : Catedrala din Alba Iulia, construită de arhitectul Serbanescu), este necesară o schimbare a formelor arhitecturale. Toate acestea însă implică un efort și se cuvine să descurjă din înnoirea însăși a substanței ortodoxismului. De aici anumite reproșuri care pot fi făcute preotilor ortodocși. Substanța reinnoită a ortodoxiei va crea noi forme în arhitectură.

• A.O. : Considerați eficiența colaborării între teologi și arhitecți ?

• • P. D. : Bineînțeles ! Relația primordială între teologi — ca tehnologi — și arhitecți furnizează acestora din urmă repere esențiale. În această relație ar putea interveni și pictorii sau editii orășene (bisericile gotice sunt interesante nu numai în interior ci și prin amplasamentul lor în oraș). Colaborarea ar trebui să pornească de la ambele categorii.

• A.O. : Care sunt considerațiile dumneavoastră despre simpozionul de la Brăila ?

• • P. D. : Mi se pare utilă ideea în sine, schimbul de idei în această frenzie a construcției de biserici. Discuția ar putea aluneca și spre utilitatea și actualitatea acestor trenegi (avem nevoie și de alt tip de construcții). Poate că ar trebui să participe la simpozion și beneficiarii direcți, dar, luminati, educati în acest sens intrucci anumite forme clasice au dispărut din registrul arhitecturii bisericești. De aceea trebuie să existe un acord între Biserica și arhitecții.

# REFUGIATII

de-al doilea război mondial, România își avea și ea azilații ei • Cererile de renunțare la cetățenie aduceau, în trecut, un profit apreciabil • „Am fost și eu, timp de 25 de ani, printre figuranții duplicitari” •

## DORU MĂRGINEANU

### Este tratabilă HOMOragia?

La un timp încă foarte scurt după trezierea dintr-o agonie ce părea fatală, orice analiză a problemelor societății românești cu greu ar putea evita refeririile la domeniul patologiei, căci profunzimea leziunilor cauzate de comunism — mai ales în forma altă de malignă a dictaturii unui clan de subdezvoltăți — se vede din situația actuală a țării. Printre manifestările grave ale anomaliei sistemului politic răsunătoare la 22 Decembrie, se numără și părăsirea massivă a țării de către cetățenii ai ei, adesea dintre cei mai calificați și energici. Chiar dacă alte tulburări sunt acum în centrul atenției, acest fenomen — pe care îl voi numi homoragie — a căpătat în ultimul deceniu o astfel de amplitudine incit el nu mai poate fi nici ignorat, nici minimizat, căci minează înălțat baza progresului economic și cultural al țării.

De la lucrători manuali pînă la membri ai Academiei, de la opozanții pînă la reprezentanții ai regimului, numeroase sunt categoriile socio-profesionale din cadrul cărora s-a produs o pierdere umană amplă, ale căror proporții se cuvinte să fie cunoscute în mod real. Stîm cu toții în ce măsură acesta a constituit un suport fizic tabu, fie de grosieră și complet inutilă propagandă. Acum se impune informarea obiectivă a opiniei publice, de către oficialitățile competente, asupra numărului total și a repartizării pe profesioniști, vîrstă și apartenență etnică a emigranților din perioada dictaturii comuniste. Exponenții de referință și exilului românești sunt, în mod firesc, personalități ale culturii umaniste, dintre care unii s-au referit, în special de la microfonul „Europei libere”, la durerosul subiect al părăsirii țării. Nu trebuie uitat însă că pe cît de tristă este situația a scriitorilor de limbă română și artiștilor să fi fost nevoiți să caute în exil posibilitatea de a crea, pe atât de pagubitor pentru România este că un număr foarte mare de specialisti în toate domeniile tehnico-scientifice, cu o calificare ce îl face prețios pentru orice societate civilizată, să fi fost impinsă, iar în unele cazuri virtual constrinsă să se expatrieze. Acum, în dificultate convalescentă în care se află societatea românească, acestui subiect nu i se mai poate refuza atenția pe care o justifică gravitatea sa. Eu nu am nicăi specialități de a elabora un studiu pe această temă și nici veleșteau de a da sugestii în public, dar simt drop; o indatorire de conștientă să abordez — cu calmul pe care îl impune orice reflexie responsabilă, dar și cu nedisimilitudină implicită — problema părăsirii României cauzată de către un mare număr de cadre din intelectualitatea tehnică (în sensul larg al termenului) și perspectiva revenirii în țară a unora dintre acestea.

Publicarea situației reale a pierderilor de acest tip presupune că nu va putea lăsa indiferent pe nici un român preocupat de viitorul țării, căci este notoriu că de obicei au devenit în ultimii ani discuțiile despre colectiv „rămasi”, despre medicii pe care nu îi ai mai găsit în toamnă, sau despre nemunărătușii sări de persoane publice care dispără în absorbanția „gaură negă” a occidentalului. Tipologia emigranților probabil că este la fel de variabilă ca și a întregii populații din care provin, dar un element distinctiv general este acela că originea își asumă riscul unei transplantări în recunoscut posedă col puțin doza minimă de dinamism și de încredere în sine că să o facă. Această caracteristică se manifestă și în următoarele nume de „Inconștiență”, „adventurism” etc., coezi ce în anumite cazuri poate să mai îi fie, dar amplioră rămainerilor în străinătate, ca și multele situații concrete pe care le cunoaște fiecare, nu sunt compatibile cu o simplă explicație difamantă, ci cu posibilitatea constată că în anumite medii socio-profesionale se aluncașe la o adesea răuă psihoză a plecării în străinătate. Fără a intra în detaliu, se poate remarcă ușor că, cu cît o profesie împlică o specializare mai înaltă, cu atât mai ample sunt pierderile umane din cadrul ei, iar consecința acestora, chiar dacă nu întotdeauna vizibilă imediat, se reflectă în nivelul real al dezvoltării socio-economice și culturale a României. Poate că nu îngrăjorează pe multă lume marcoa propoziție de fiziciani (de exemplu, din promoția căreia îl aparțin, aproape 80%) sau de matematicieni rămași în străinătate, dar bănuiesc că indiferenta nu mai poate fi acasă referitor la medicii specialiști, la ingineri sau la meseriași de înaltă calificare.

Nu voi insista asupra cauzelor homoragiei de către, ele fiind destul de evidente și, în mare măsură, confundându-se cu suferința generală a întregului popor. La aceasta mai trebuie adăugate conducerile de către activiști ai partidului și a tuturor activităților de tip intelectual, cu învățămîntul și cercetarea științifică, ceea ce antrenă o totală perverzie a criteriilor de apreciere, controlul sufocant de către securitate a oricărui relație profesională cu străinătate și dificultatea cresătă de a mai putea profesa în anumite domenii (cercetarea matematică, bio-medicală etc.) datorită ostilității agresive a autorităților. Mi se pare esențial de observat că emigrația masivă din România comună nu poate fi redusă la mult discutatul „brain-drain”

- Plecarea din țară — un subiect fierbător, fie tratat grosier
- Care este tipologia emigrantului ?
- Exodul — handicap al învățămîntului universitar
- O miză mare — recuperarea propriilor specialiști
- Pînă la cel

muncă presărată aici. În cît mai multe situații unde specifice activităților o poate permite, de exemplu în universități, în posturi de consilieri etc., trebuie concepute condiții cît mai flexibile, care să stimuleze reînserția în societatea românească, fără să pericleze drepturile — obținute cu eforturi — în cîrile de adopție. Nu insist asupra unor sugestii ca cele de mai sus, cît că de la președintele legătură duce tara lipsă. Cei ar fi însă tentați să consideră că ele sunt depășite prin simpla existență a decretului menționat, îi semnalizez însă faptul, deosebit de neînțelijibil, că în tratamentul concret aplicat familiilor din țară ale celor plecați, de către autoritățile cu care se vine în contact, funcționează încă în mare măsură același schema mentală și comportamentală, dacă nu chiar același instrucțion oficial, din vremuri defunctului regim. Încetează astfel otrăvită moștenire, continuă să se adauge milul resentimentelor, fătă de cei considerați din capul locului drept favorizați ai soartei.

Tinând seamă de acuitatea patimii pe care subiectul însușit îl văzut adesea că o trezesc, cred că ar fi binevenită o atitudine de „benăstare”, de dorit fiind ca faptul că o persoană a trăit sau nu în străinătate să își păstreze cît mai mult caracterul de insolit. După cum retenem din străinătate nu poate să constituie automat vîrnum gir de competență profesională, ea nu are nici de ce să fie motiv de arătare ostilitate. Fiindcă și util este ca în toate situațiile să orimeze numai criteriul capacitatii și al calificării, dovedite prin rezultate vizibile, indiferent dacă acestea s-au împlinit în gerul lungi țărui din țară sau pe misiunile misiunilor ale emigranților. Cît despre afirmația încercătă de ură: „v-ai îndepărtat cu tere negre la Paris, în timp ce noi ne băteam la coadă pentru ghăsești”, eu este doar rezultatul unei sinistre intoxicații. Oricine ar crede că de către astfel, poate să încearcă el însuși — acum cînd, în principiu, se poate face verificarea — să va vedea în ce măsură străinătatea nu așteaptă pe nimănii cu măsuță pusă.

Spre a nu lăsa loc unor eventuale presupuneri privind identitatea semnatului și poziția din care am scris cele de mai sus, mi se pare onest să menționez cîteva reperuri ale propriului parcurs al vieții, cu atât mai mult cu cît am certitudinea că elemente similare caracterizează multe alte cazuri de români expatriați. La începutul anilor '50 am simțit teroarea cu care regimul comunist s-a instărat în România, prin efectele ei directe asupra familiei mele: printre imaginile de noștri din copilarie este „vorbitorul” închisorii Văcărești, una dintre multele prin care a fost tîrit, fărat judecător, bunicul meu, a căruia unică „vină” era de a fi fost printre cei mai de seamă învățători ai țării. În anii '60, ca student la Universitatea din București, am trăit din plin speranța că munca și inteligența îmi recompensează funcțiile firești în structurarea societății. Apoi, pasiunea pentru domeniul de știință fundamentală în care profesionul filofizică a atenuat, în timp chiar presunții ideologice survenite după 1970, întreținându-mi iluzia că ca putere găsi în satisfacțile municii profesionale refugiu fătă de degradarea politică și materială înconjuratoră.

Inclus în partidul comunist aproape din oficiu, ca student cu note maxime, am fost douăzeci și cinci de ani unul din uriașul număr de figuranți duplicitari care nu au avut curajul să o rupă pe față cu aberația pe care o simțeau ca atare, dar o credeau imposibil de sortit. Tot timpul mi-am găsit drept suport al moralității efortul de a contribui în micromediul meu la menținerea valorilor universal acceptate ale profesionalismului și moralei. Îmi este însă foarte clar că a nu fi fost parte la rău nu constituie doct și palidă consolare și nă inclin fără rezerve în fața superiorității morale a tineretului de azi, a acelor nobili „goian” de la care generația acum mature avem de învățat debarasarea de oportunitism.

In cel douăzeci de ani cît am muncit în învățămîntul universitar din București, am împlinit ceea ce puteam să condiții mi-au permis și — cu toate că ocazile au existat — nu concepeam să părăsești țara și cadrul de muncă în care mi simteam necesar și apreciat. Dar degradarea ajungind pînă la inimaginabil cunoșcut de toti, în decembrie 1989 am înțeles că — în afară de martiriu — îmi revinea să aleg între a fi și simultan victimă și complice al unui sistem aberaț, sau expatrieră, cu orice riscuri. Am optat pentru aceasta, fără să am nici familie și nici posturi aranjate la care să mădă. In cei doi ani de cînd lucrez în cercetarea și învățămîntul universitar din Belgia am atins randamente corespunzătoare profesionalismului de aici, dar indiferent care ar fi împlinirile obținute sau așteptate, îmi este în continuare clar că nu te naști decit într-un singur loc. Acesta este „casul” semnatului.

Dincolo de orice particularități ale fiecăruiu dintre sutile de mil de români expatriați, mi se pare că există toate motivele ca subiectul „diasporor” să fie abordat deschis și cu responsabilitate față de interesele și destinații țării. Dacă se vor crea premisele autențice ca specialiști români, cunoșători ai cerințelor și mecanismelor proprii societăților dezvoltate, să poată contribui la renasterea țării, aceasta ar reprezenta cel mai proios și rentabil „import”. Cît despre răspunsul la întrebarea din titlu, cred că ar putea fi: homoragia nu este ușor vindecabilă, dar se impune să fie tratată,

